

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอสาระสำคัญ ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
2. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย
6. สมมติฐานการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

รติชน พีรยสทธิ์ (2543, หน้า 60-61) ได้กล่าวไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งความหมายเป็น 2 ส่วน คือ การอบรมและการเลี้ยงดู

การอบรม หมายถึง การแนะนำสั่งสอนให้ความรู้ให้แนวคิด แนวปฏิบัติ ถ่ายทอดบุคลิกภาพ ค่านิยม ตลอดจนการทำตัวเป็นตัวอย่างในเรื่องต่าง ๆ ให้เด็กมีนิสัยที่พึงประสงค์

การเลี้ยงดู หมายถึง การดูแลในเรื่องอาหาร ดูแลสุขภาพ ดูแลความเป็นอยู่ เพื่อสนองความต้องการของเด็ก เลี้ยงดูส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามวัยอันเหมาะสม

วรารภรณ์ รักรวิชัย (2540, หน้า 19) ได้กล่าวไว้ว่า ในการอบรมเลี้ยงดูให้มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหานั้น การปฏิบัติตนของพ่อแม่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และวิธีการปฏิบัติที่จะช่วยให้การพัฒนาลูกให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม พ่อและแม่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูลูก ในเด็กอายุ 3-6 ปี จะมีพฤติกรรมชอบเลียนแบบพ่อแม่หรือบุคคลที่เรารัก ดังนั้นพ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกเพื่อให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่างที่ดี

ชัดเจน การที่พ่อแม่ตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูไว้นั้นจะช่วยให้เลี้ยงลูกได้ตามแบบที่ดีที่สุด เป็นไปตามอารมณ์ซึ่งจะส่งผลดีต่อเด็กอย่างดีที่สุด

2) ฐิติวิทยการอบรมเลี้ยงดู การอบรมเลี้ยงดูนั้นอย่างน้อยที่สุดพ่อแม่จะต้องรู้ถึง พัฒนาการขั้นต่าง ๆ ของเด็กแต่ละวัย โดยยึดถือพัฒนาการ ความสามารถ และความต้องการของเด็กเป็นหลัก นอกจากนั้นจะต้องเอาใจใส่ในเรื่อง โภชนาการการกิน การนอน การขับถ่าย การป้องกันโรค อุบัติเหตุ และการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีรวมทั้งมีจิตวิทยาที่ดีในการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย

พรทิพย์ พิชัย (2545, หน้า 203) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องของเลี้ยงดูเด็ก พึ่งปฏิบัติต่อเด็กที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ให้ได้รับการตอบสนองความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างเพียงพอ รวมทั้งชี้แนะ สั่งสอน อบรมเด็กด้วยการมีความรู้ มีความรัก ความเข้าใจ มีความตระหนักรู้ มองเห็นความสำคัญของเด็ก ปรับวิธีการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก ความต้องการและความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นคนดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพดี สามารถเผชิญกับสภาพการณ์ของสังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอบรมเลี้ยงดูเด็กให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ความสำคัญของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดู

พ่อแม่ทุกคนปรารถนาที่จะให้ลูกเติบโตเป็นคนดีที่มีคุณภาพของสังคม มีความรู้ ความสามารถ มีบุคลิกภาพ มีประสิทธิภาพในด้านต่างๆ สูง มีความสุขประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเหตุนี้พ่อแม่จึงมีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูให้มีคุณสมบัติดังกล่าว

วรภรณ์ รักวิชัย (2540, หน้า 19) ได้กล่าวถึง คุณภาพและประสิทธิภาพของมนุษย์ ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของแต่ละคนตามวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะบุคคลในวัยทำงานนั้นจะมีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ การฝึกฝน และประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่แรกเกิด ถึงวัยปัจจุบัน การเรียนรู้ครั้งแรกของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ โดยถือว่าพ่อแม่ คือ ครูคนแรกของลูก

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540, หน้า 427) ได้กล่าวถึง ความเป็นพ่อแม่ไว้ว่าหลายคนมั่นใจว่าการเป็นพ่อแม่ เป็นเรื่องที่ทำทุกคนทำได้โดยไม่ต้องฝึกอบรมมาก่อน ที่จริงพ่อแม่ในยุคนี้สามารถเลี้ยงดูลูกให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ บุคลิกภาพที่ไม่ปกติและนิสัยเกเรจนกลายเป็นอันธพาล เกี่ยวโยงมาจากประสบการณ์เบื้องต้น ซึ่งเด็กได้รับภายในครอบครัวของตน ทุกคนควรสำนึกว่าพ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพต้องศึกษาบทบาทของเขเริ่มตั้งแต่ก่อนลูกเกิดจนลูกกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กเกเรเป็นที่รังเกียจของสังคม ส่วนมากมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ไม่รู้จักรับวิธีการอบรมเลี้ยงดู องค์ประกอบนอกบ้านเป็นสาเหตุให้เด็กเสียเป็นเพียงองค์ประกอบรองลงมาเท่านั้น

บทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว บทบาทหน้าที่ที่ดีของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้เพื่อให้พฤติกรรมของเด็กเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง

บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของพ่อแม่ในการส่งเสริมพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กมีดังนี้ (ทัศนีย์ นาคุณทรง, 2546, หน้า 67-72)

1) มีเจตคติที่ดีต่อเด็ก เจตคติของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กนั้นควรเป็นไปในทางที่ดีเสมอ พ่อแม่ที่มีเจตคติต่อเด็กในทางที่ดีนั้น จะต้องเข้าใจพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในวัยต่างๆ ไม่ตำหนิเด็กเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากคนอื่น ๆ หาสาเหตุและทำความเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กหาทางแก้ไขด้วยความรักและเห็นใจเด็กเสมอ

2) สนองความต้องการของเด็กในทุกด้าน การสนองความต้องการของเด็กนั้นแบ่งออกได้ คือ

(1) การตอบสนองความต้องการทางด้านสรีระวิทยาอันได้แก่ การสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. การให้อาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ซึ่งจะช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และดำรงชีวิตอยู่อย่างดี อาหารที่จำเป็นนั้นได้แก่อาหารประเภทโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน เกลือแร่ วิตามิน เป็นต้น

ข. เอาใจใส่เรื่องการพักผ่อนนอนหลับให้ได้การพักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอ กับวัยของเด็ก และการหย่อนใจต่างๆ เช่น การฟังเพลง การอ่านหนังสือ ดูทีวี การทำงานอดิเรก เป็นต้น จัดให้เหมาะสมกับเวลาและวัยที่สมควรกับเด็ก

ค. ส่งเสริมการออกกำลังกาย เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นตามสมควร

ง. เอาใจใส่เรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจัดให้เพียงพอ และเหมาะสมกับฤดูกาล และเศรษฐกิจ และการดูแลเรื่องความสะดวกสบายเรียบร้อย

จ. ฝึกหัดเรื่องการขับถ่ายให้กับเด็กเมื่อถึงเวลาอันสมควร ด้วยความละมุนละม่อมและอดทน ไม่ใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรง โดยเริ่มตั้งแต่การฝึกหัดให้นั่งกระโถนไปจนถึงการจัดการขับถ่ายให้เป็นเวลา

ฉ. สนใจเรื่องการป้องกันโรคและการเจ็บป่วยของเด็ก เริ่มตั้งแต่การฉีดวัคซีน สร้างภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ ดูแลป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ตั้งแต่เด็ก ๆ จนโต ตรวจร่างกายและดูแลสุขภาพของเด็กเสมอ ๆ เช่น เรื่องฟัน และการป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ

ช. ระวังเรื่องอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก โดยเฉพาะอุบัติเหตุจากความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ตลอดจนกระทั่งความปลอดภัยเรื่องสวัสดิภาพในสังคม

(2) การตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยา ได้แก่ การสนองความต้องการต่าง ๆ ดังนี้

ก. ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอ เด็กต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่เป็นอย่างมาก ตั้งแต่เขเริ่มมีชีวิตคลุ้มคลั่งโลก ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจ ความไว้วางใจในคนอื่นและมองโลกในแง่ดี ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคลิกภาพของเขาต่อไป

ข. ปฏิบัติกับเด็กให้เขาเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว ให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในบ้าน มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความภูมิใจจะได้ไม่ถูกหักเหความสนใจไปนอกบ้าน และถูกชักจูงไปในทางเสียหายได้

ค. ให้อิสรภาพ และความเป็นตัวของตัวเองกับเด็ก ให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองตามวัยอันสมควร ไม่เข้มงวดจนเกินไป และไม่ควรรช่วยเหลือมากเกินไป

3) ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีให้กับเด็ก ให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองตามวัยอันสมควร ไม่เข้มงวดจนเกินไป และไม่คอยช่วยเหลือมากเกินไป

(1) ให้เด็กรู้จักยกย่องวัฒนธรรมของชาติ เกิดความต้องการที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีของไทยไว้

(2) ปลูกฝังลักษณะที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เช่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ความกล้าในการแสดงความคิดเห็น การรู้จักแก้ปัญหา

(3) อบรมมารยาทในสังคม เช่น การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ มารยาทในการรับประทานอาหาร

4) ปลุกฝังเจตคติที่ดีต่อบุคคลและสิ่งต่างๆ การปลุกฝังเจตคติที่ดีนี้ ทำได้โดย

(1) บิดามารดาที่มีเจตคติที่ดีต่อบุคคลต่างๆ และสิ่งต่างๆก่อน แล้วเด็กจะเอาเป็นแบบอย่าง

(2) ให้ความรักเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ และบุคคลต่างๆ ในความเป็นจริง เช่น ให้อ่านจากหนังสือ เพื่อเด็กได้มีเจตคติที่ถูกต้อง

(3) อภิปรายร่วมกันในครอบครัว เช่น อภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ ข่าววิทยุ ข่าวโทรทัศน์

(4) จัดประสบการณ์ตรงให้กับเด็ก ให้เด็กได้พบกับสภาพการณ์ที่ดีและบุคคลที่ดี

(5) ใช้การชักจูง เช่น การชมเชยการยกย่องบุคคลทำดี

5) ส่งเสริมความสนใจของเด็ก การส่งเสริมความสนใจของเด็กทำได้โดย

(1) จัดหาอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บันทึก เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ในการวาดภาพระบายสี หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน อุปกรณ์การกีฬา เครื่องเล่นต่าง ๆ

(2) พาออกไปดูสถานที่ต่างๆ ที่สำคัญ หรือหาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้ เช่น พาไปว่ายน้ำ เล่นกีฬา ไปสวนสัตว์ หรือพิพิธภัณฑ์ หรือเข้าไปชมภาพยนตร์

6) ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ในช่วงวัยก่อนเรียนการพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กนั้น กำลังอยู่ในขั้นเจริญเติบโต พ่อแม่ควรพยายามส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้ให้มากโดยทำได้ดังนี้

(1) ฝึกให้เด็กรู้จักใช้ความคิดในการแสดงออกที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน

(2) ฝึกให้เด็กมีสมาธิในการเรียน การศึกษาค้นคว้าในด้านต่างๆ ไม่ทอดทิ้งง่าย ๆ มีความสามารถในการตั้งสมาธิในการทำงานแต่ละอย่างได้เป็นอย่างดี มีการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสมกับกาลเทศะต่าง ๆ ด้วย

(3) ส่งเสริมให้เด็กมีความก้าวหน้า พยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตนเองให้มีความเข้าใจ

(4) ให้ความเข้าใจในความงามของศิลปะต่างๆ และความไพเราะของดนตรี

(5) ให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ

(6) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยการให้โอกาสให้เด็กได้แสดงออก

(7) ให้มีโอกาสเข้าร่วมรับผิดชอบในการทำงานส่วนรวม

(8) ให้เรียนตามความถนัดเพื่อออกปฏิบัติงานตามที่ชอบและให้โอกาสใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มความสามารถ

7) สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก สิ่งแวดล้อมที่ดีที่ทางบ้านควรสร้างให้แก่เด็กนั้นมีใช้สิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุเท่านั้น ควรจะรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางด้านจิตใจด้วย ได้แก่

(1) พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้เด็กรู้สึกว่าเขาได้รับความรักอย่างเพียงพอ อย่าให้สถานการณ์ทางบ้านบีบบังคับไม่让孩子ได้รับความอบอุ่น พยายามให้มีสิ่งที่น่าสนใจภายในบ้าน เพื่อที่เด็กจะได้ไม่ต้องไปแสดงความรักนอกบ้าน แต่ให้ได้คบหาสมาคมกับเด็กดีๆ ได้แบบอย่างที่ดี

(2) พ่อแม่ควรทำทุกอย่างให้เด็กเห็นว่าเป็นที่พึ่งแก่เขาได้ทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กมีปัญหาถามถาม ควรพร้อมที่จะตอบหรือแก้ไข แนะนำให้เด็กรู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี แต่เรื่องการตัดสินใจให้เขาได้ตัดสินใจอย่างเป็นอิสระบ้าง ให้เขารู้สึกว่าเขาต้องช่วยตัวเองมากกว่าให้พ่อแม่ช่วย

(3) ให้สภาพการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัวเป็นเครื่องเร้าหรือกระตุ้นเตือนให้ชีวิตเขาเจริญเติบโต รู้จักงานให้เขาทำภายในบ้านเพื่อให้เกิดทักษะและช่วยพัฒนาด้านกล้ามเนื้อ โดยพยายามให้มีประสบการณ์ในการทำงานให้มากที่สุด

(4) พ่อแม่เป็นแบบอย่างในความประพฤติที่ดี เช่น พูดจาไพเราะ เป็นตัวอย่างแก่เด็กกระทำในสิ่งที่ไม่พูดปดให้เด็กเห็น มีความรับผิดชอบไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่อิจฉาริษยาหรือแย่งความเป็นใหญ่กันและไม่วางระเบียบเข้มงวดเกินไป

(5) ให้เด็กได้รู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัวเมื่อใดพอ อาจให้รู้ถึงรายจ่ายภายในบ้าน ให้รู้เรื่องการประหยัด การใช้จ่ายต่าง ๆ

(6) ให้เด็กมีสิทธิมีเสียงตามความคิดอ่านของครอบครัว รู้เรื่องกฎระเบียบง่าย ๆ ที่ตั้งขึ้นในบ้าน มีส่วนในการวางกฎระเบียบนั้น ให้รับผิดชอบงานบ้านบางอย่างให้รับรู้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบ้าน และพยายามให้เด็กรู้ว่าเขาหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

8) ทำตัวเป็นครูของลูก หน้าที่โดยตรงของพ่อแม่คือการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกเท่ากับเป็นครูคนแรกของลูก การทำตัวเป็นครูที่ดีของลูกทำได้ดังนี้

(1) ให้โอกาสในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของลูกโดยผ่านประสาททั้ง 5 คือ ตา หู ปาก จมูก และการสัมผัส และจัดหาอุปกรณ์เพื่อการกระตุ้นความเข้าใจและประสาทสัมผัสทั้ง 5 นั้น เช่น หาเครื่องเล่น และเกมต่าง ๆ

(2) ให้เวลาและความสนใจต่อลูกอย่างจริงจังในการฝึกฝนทักษะความรู้และการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ

(3) ให้กำลังใจในการฝึกหัดความชำนาญ และการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยดี เช่น การฝึกหัดการใช้ภาษา ทักษะทางกีฬา ศิลปะและดนตรี จูงใจให้รักการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างมีชีวิตชีวา และมีจุดหมาย

9) การใช้แรงเสริมและการลงโทษ

(1) พ่อแม่ควรต้องเอาใจใส่ต่อความคิดเห็นของลูก สนใจกิจกรรมต่างๆ ของลูกให้คำแนะนำ ส่งเสริมและเฝ้าดูผลสำเร็จในงานของลูกด้วยความตั้งใจและอดทน เมื่อลูกประสบความสำเร็จพ่อแม่ควรแสดงความดีใจอย่างชัดเจน และการให้เสริมด้วยการชมเชยหรือการให้รางวัล (อาจจะเป็นกอด จูบ ลูกศิระชะ) เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นตนเอง และมีกำลังใจในการทำงานต่อไป

(2) พ่อแม่ควรใช้แรงเสริมเป็นตัวสร้างบุคลิกภาพของเด็กตามที่ตนต้องการจะให้เด็กเป็น พ่อแม่ จะต้องเป็นแบบอย่างโดยแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ลูกเห็นอย่างเด่นชัด เช่น การแสดงถึงความเป็นคนอดทนในการทำงาน ความมีระเบียบวินัย มีเหตุผล และมีอารมณ์มั่นคง เพื่อลูกจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

(3) พ่อแม่ควรจะใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสม การลงโทษยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็ก การลงโทษทางร่างกายยังมาใช้เป็นสิ่งที่ล้าสมัยหรือใช้ไม่ได้ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kolhberg) กล่าวไว้ว่า ในเด็กอายุ 1-7 ปี การทำโทษทางร่างกายยังใช้ได้ดี เพราะเด็กในวัยนี้กำลังเกิดการเรียนรู้ โดยหลีกเลี่ยงการถูกทำโทษทางร่างกาย การตีเด็กเป็นการตี เพื่อสั่งสอน ไม่ใช่ตีเพราะความโกรธหรือสาเหตุอื่น ฉะนั้นการตีเด็กเพื่อลงโทษ จึงไม่ผิดและใช้ได้ดีที่สุดสำหรับพัฒนาการด้านพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กในวัยนี้ แต่อย่างไรก็ตามการลงโทษเด็กควรมีหลักการที่ถูกต้องด้วยจึงจะทำให้การลงโทษนั้นเกิดผลดีแก่ตัวเด็กและการลดปริมาณเลี้ยงดูของพ่อแม่ (วารสาร รักรักใจ, 2540, หน้า 21-22)

ลักษณะนิสัยที่ดีต่าง ๆ เป็นสิ่งที่พ่อแม่สามารถปลูกฝังให้ลูกปฐมวัยได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวพ่อแม่ที่จะมีหลักการหรือวิธีการที่จะปลูกฝัง หลักกว้าง ๆ ในการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีของเด็กปฐมวัย มีดังนี้ (รติชน พีรยสร์, 2543, หน้า 131-132)

1) พ่อแม่ต้องปลูกฝังสม่ำเสมอ การปลูกฝังลักษณะนิสัยให้ลูกสม่ำเสมอ จะทำให้ลูกเกิดความเคยชิน ปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีนั้นต้องอาศัยเวลา พ่อแม่จึงต้องอาศัยความอดทน ฝึกลูกสม่ำเสมอ

2) พ่อแม่จะต้องไม่ขัดแย้งกันในการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้กับลูก

3) พ่อแม่ต้องรีบแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของลูกทันทีเมื่อลูกแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ

4) ให้แรงเสริมกับลูก เมื่อลูกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

5) การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้ลูกวัยนี้ ต้องคำนึงถึงระดับวุฒิภาวะของลูกด้วย ว่าพร้อมที่จะฝึกปฏิบัติในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการหรือไม่

6) การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้กับลูกนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป อาศัยระยะเวลา และ ต้องให้ลูกแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาได้เองตามธรรมชาติที่ควรจะเป็นไม่ใช่การบังคับขู่เข็ญหรือ ลงโทษให้ทำได้ในทันทีทันใด

7) พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกในการสร้างลักษณะนิสัยที่ดี

8) การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้ลูก ควรให้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วยให้ลูกได้เกิด การเรียนรู้ และเลียนแบบตัวอย่างที่ดี ๆ เหมาะกว่าการปลูกฝังโดยการสั่งสอน

อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ดังกล่าวมาแล้ว จะช่วยทำให้มีแนวคิด เป็นแนวทางในการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อทำหน้าที่พ่อแม่ได้อย่างสมบูรณ์ ในการ อบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ที่กำลังทำหน้าที่อยู่แล้ว ต้องลองทบทวนว่าได้ทำ หน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์หรือยัง มีอะไรบ้างที่ไม่เหมาะสมหรือขาดตกบกพร่อง ต้องรีบปรับปรุงแก้ไข อะไรที่ดีอยู่แล้วก็ต้องพยายามให้ดียิ่งๆขึ้น แล้วจะพบกับความสุขใจที่เห็นลูกๆ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต เป็นคนมีคุณภาพของสังคม

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีความหลากหลายในรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่มีวิธีหนึ่งวิธีใดที่ ดีที่สุด แต่ละแบบของกสนอบรมเลี้ยงดู ก็อาจจะมีแบบอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ ลักษณะนิสัย ความเคยชินของคนในสังคมนั้นๆ รวมทั้งตัวเด็กด้วยที่มีความแตกต่างกัน จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายปลายทางแล้ว ก็ต้องการให้เด็กเป็นคนดี ผลจากการวิจัยเป็นที่ยอมรับ ว่าวิธีการของการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นมีผลต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพ นักจิตวิทยาและผู้รู้ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยวิธีต่าง ๆ มากมายดังนี้

ดุซฎึ โยเฮลา (อ้างถึงใน รติชน พีรยสฎั, 2543, หน้า 104 – 106) ได้ให้คำนิยามของ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไว้ดังนี้

1) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดายอมรับชื่นชม ให้ ความสนับสนุนใกล้ชิดและให้ความสนใจกับเด็ก

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาให้คำอธิบาย ประกอบการสนับสนุน และห้ามปรามเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีความสม่ำเสมอและ เหมาะสมในการให้รางวัลหรือลงโทษ

3) การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช้เหตุผล หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ตรงกันข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

4) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางใจมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่พ่อแม่ลงโทษด้วยการเขียน ทูบ ตี ให้เจ็บกาย หรือลงโทษทางจิต ด้วยการดูว่าแสดงอาการไม่พอใจ ทำเป็นเมินเฉยแสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง

5) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตามและคอยควบคุมพฤติกรรมของเด็กโดยไม่ปล่อยให้เป็นอิสระ

6) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเอง ได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือในโอกาสอันควร

7) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือคำแนะนำจากผู้ปกครอง มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจ ผู้ปกครองไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

8) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควรต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่ผู้ปกครองกำหนดหรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำที่ตนเองต้องการ

9) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือยินดีที่จะอยู่กับบุตร ยกย่องคุ้มครองและทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง

10) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ในลักษณะที่เป็นการลงโทษทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น การเขียนตี ดูว่า การไม่พิจารณาถึงความต้องการของเด็ก การตัดสิทธิ์ เป็นต้น

11) การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก หมายถึง การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ในลักษณะที่เป็นการควบคุม เรียกร้องเอาจากบุตร เช่น ในด้านความสำเร็จ มีความรู้สึกไม่พอใจเมื่อบุตรทำไม่สำเร็จตามเป้าหมายของพ่อแม่

ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพินทร์ ชุมชม และงามตา วณิชทานนท์ (2528, หน้า 3-15) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูตามแบบสังคมไทย ออกเป็น 5 แบบ ได้แก่

1) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดา มารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักใคร่เอาใจใส่ทุกซอกซอของบุตรมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นการทำให้ในสิ่งที่เด็กต้องการเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะให้ความสำคัญต่อบิดา มารดา ยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง ๆ

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง บิดา มารดา อธิบายเหตุผลแก่เด็กในเวลาที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตร ลงโทษบุตร มีการให้รางวัลหรือลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์

3) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตหรือทางกาย หมายถึง การที่บิดา มารดาใช้วิธีการลงโทษทางกายหรือทางจิตกับเด็ก การลงโทษทางกายจะเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่บิดา มารดาใช้อย่างจริงจัง ใช้มากหรือบ่อยกว่าการให้รางวัล การลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อย ยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราว ทำให้เด็กก้าวร้าว รักแค้น ข่มเหงผู้อ่อนแอ ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยส่งเสริมจริยธรรมของเด็ก

4) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดา มารดาออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติแล้วคอยตรวจตราใกล้ชิดคิดว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็ก ถ้าควบคุมน้อยลงจะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง

5) การอบรมเลี้ยงดูแบบพึ่งตนเร็ว หมายถึง การที่บิดา มารดาเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดา มารดาหรือผู้เลี้ยงดู ช่วยให้เด็กช่วยตนเองเร็ว และไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป

วารสารณ์ รักวิจัย (2540 , หน้า 20-26) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูลูกไว้ดังนี้

วิธีที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูแบบความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย

การอบรมเลี้ยงดูแบบความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ ในการเลี้ยงดูลูกต้องใช้เหตุผลกับลูกให้ลูกรู้สึกว่าตนได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม การอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่ทุกคนมีความรักให้ลูกแต่ลูกต้องการทั้งความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจห่วยโย ไม่ใช่เพียงแต่ความรักอย่างเดียว วิธีการเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่ต้องให้ความสำคัญกับลูก โดยถือว่าลูกมีส่วนที่สำคัญต่อครอบครัวพ่อแม่ให้ในสิ่งที่ลูกต้องการจริงๆ จัดประสบการณ์จริง ให้ตรงกับการพัฒนาการของลูกตามความเหมาะสมกับความสามารถทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและทักษะของลูก โดยไม่บังคับลูกให้ทำในสิ่งที่ลูกไม่ยอมทำหรือไม่สามารถจะทำได้ ให้การยอมรับและยกย่อง โดยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้อิสระแก่ลูกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่และช่วยเหลือ แนะนำลูกตามความเหมาะสม ยอมรับความสามารถและให้สิทธิลูกในการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง พ่อแม่คอยให้กำลังใจ ให้

คำปรึกษา ความมั่นคงปลอดภัยแก่ลูก ตลอดจนแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัยแก่ลูก เพื่อลูกจะได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ผลการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เด็กจะเป็นคนเปิดเผยตัวตนของตัวเอง มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีอารมณ์ขัน ร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี เรียนรู้อะไรๆ ได้อย่างรวดเร็ว สามารถปรับตัวได้ดีและกล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ สามารถช่วยเหลือตนเองและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจตนเองสูง มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจตนเองสูงและรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า และรู้จักใช้เหตุผล เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

วิธีที่ 2 การอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบคาดหวังเอากับเด็ก

เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากลูก ลูกต้องทำตามจุดประสงค์ หรือความต้องการของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม วิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบนี้ พ่อแม่มักจะทำดังนี้

- 1) พ่อแม่มักเคี่ยวเข็ญให้ลูกทำตามสิ่งที่พ่อแม่เห็นว่าดีเท่านั้น ลูกจะพบกับคำสั่งที่ว่า ต้องทำอย่างนี้ ต้องเล่นแบบนี้
- 2) พ่อแม่มักจะดุว่ากล่าวเมื่อลูกอธิบายหรือแสดงเหตุผลคัดค้าน ลูกต้องทำความเข้าใจของพ่อแม่ทุกครั้ง
- 3) พ่อแม่กำหนดรายการอาหารทุกมื้อแก่ลูก และลูกต้องกินหมดทุกครั้ง
- 4) พ่อแม่จะกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดไม่ว่าการกิน การเล่น การเที่ยว ทุกประการ ฝืนขึ้นอยู่กับความประสงค์ของพ่อแม่

ผลของการเลี้ยงดูลูกแบบคาดหวังเอากับเด็ก เด็กจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ ปรับตัวกับสังคมภายนอกเข้าได้ยาก ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่สามารถค้นพบความสามารถของตนเอง เด็กบางคนไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นคนวอนนอนงาย เชื้อพึงผู้ใหญ่ทุกอย่าง ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตัวเอง ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่

วิธีที่ 3 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูก ปล่อยให้ลูกทำตามอำเภอใจไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้ ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลความเจ็บไข้ให้ ความรักแบบลำเอียงหรือดูต่ำลงโทษแรงเกินเหตุ บางครั้งก็ปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูให้เป็นของคนอื่น เลี้ยงดูแบบตามมีตามเกิด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือเป็นลูกที่เกิดมาโดยพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดหรือเป็นครอบครัวที่แตกแยก วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่มักจะ

ไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของลูก ลูกจะเล่นอะไร อย่างไร พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่ เวลาพ่อแม่อารมณ์ไม่ดีมักจะระบายออกด้วยการทำโทษเด็กเสมอ เวลาลูกซักถามมักจะพูดว่า “อย่ามาทวงใจ ไปให้พ้น” พ่อแม่มักลืมหือไม่สนใจกับคำสัญญาหรือข้อเรียกร้องของลูก จะปล่อยให้ลูกทำอะไรต่างๆ ตามใจชอบ ไม่ค่อยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้ พ่อแม่มักจะรักลูกไม่เท่ากัน โดยปฏิบัติกับลูกอย่างลำเอียง

ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เด็กจะมีลักษณะก้าวร้าว ชอบทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่นบ่อยๆ มีเจตคติไม่ดีต่อพ่อแม่ บางครั้งถึงกับเกลียดชังพ่อแม่ตัวเอง ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ลูกจะมีอาการเซื่องซึม ไม่สามารถปรับตัวได้ง่าย มีความตึงเครียดทางอารมณ์กระวนกระวายใจอยู่เสมอ มีอารมณ์ไม่มั่นคง ไม่มีเหตุผล ชอบเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นเสมอ เพราะเด็กขาดความรักความอบอุ่น มักจะเกิดปัญหาทางสุขภาพจิต ไม่สามารถควบคุมทางอารมณ์ได้ และเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้มักจะพบว่าอายุวาชญากรส่วนใหญ่มีพื้นฐานความผิดด้วยการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้

วิธีที่ 4 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป

เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไปไม่让孩子ได้รับความลำบากหรืออันตราย คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่าง จนลูกไม่รู้จักรับมือช่วยเหลือตนเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเรื่องอะไรซ้ำของพ่อแม่จะเป็นคอยช่วยเหลือให้หมดโดยลูกไม่ต้องทำอะไรเลย หรือจะเป็นการถนอมไขว่ในหिन เอาใจใส่ลูกอย่างไม่ให้พลาดสายตา คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกฝีก้าว มีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่มักจะกระทำดังนี้ พ่อแม่มักจะคอยช่วยเหลือลูกตลอดเวลา ไม่ยอมให้เล่นกับเพื่อนๆ เพราะกลัวลูกจะถูกรังแก ไม่ยอมให้เด็กกินอาหารเองเพราะกลัวลูกทำเลอะเทอะ พ่อแม่มักจะช่วยลูกทำการบ้านอยู่เสมอ ไม่ยอมให้ลูกกินอาหารหรือขนนมจนกว่าพ่อแม่จะได้ชิมก่อน เมื่อลูกเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย พ่อแม่จะวิตกกังวลมาก และให้การรักษาเกินจำเป็น พ่อแม่ไม่ยอมให้ลูกได้ช่วยเหลือตนเองในการทำงานต่างๆ

ผลการเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป เด็กจะเป็นคนที่เอาแต่ใจตนเอง ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ พึ่งตนเองไม่ได้ ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง ปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ยาก เด็กมีแนวโน้มสุขภาพจิตเสีย และมีอาการทางประสาท

อาจกล่าวได้ว่าผู้ปกครองจะอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีไหนก็ตามสิ่งสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ถ้าจะให้ผลดีนั้นผู้ปกครองจะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับลูก เมื่อลูกมีศรัทธากับผู้ปกครองแล้วผู้ปกครองจะพูดอย่างไรเด็กก็จะคล้อยตามและร่วมมือในการปฏิบัติเป็นอย่างดีแต่

ถ้าผู้ปกครองมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กจะเกิดความไม่ไว้วางใจและเกิดความเครียด ซึ่งบางครั้งอาจแสดงพฤติกรรมต่อต้านหรือก้าวร้าวได้ แต่บทบาทสมัยใหม่ของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และให้ลูกเป็นคนที่แก้ปัญหาของตนได้นั้น จะต้องมีความสัมพันธ์กับลูกมากกว่าแล้ว และตัวเองต้องมีคุณสมบัติสูงกว่านี้ด้วย เป็นต้นว่ารู้จักฝึกหัดให้ลูกเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองเพื่อเขาจะได้ช่วยตนเองได้ แม่ต้องสร้างบรรยากาศในบ้านให้เต็มไปด้วยความสุขสดชื่น และความรักเพื่อช่วยให้ลูกรู้สึกอบอุ่นมั่นคง ปราศจากความหวาดกลัว และกังวลใจ และสร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เป็นสิ่งเร้า เพื่อช่วยให้การเจริญเติบโตทางจิต ทั้งนี้อาจทำได้โดยพยายามหาเวลาว่างสนทนากับลูก เป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย และตอบคำถามของเขาได้ทุกโอกาส การที่แม่จะแนะแนวทางให้ลูกด้วยความเข้าใจ และมองเห็นทัศนคติของลูกได้อย่างแจ่มกระจ่างนั้นแม่จะต้องเป็นคนใจเย็น แก้ปัญหาได้อย่างสงบ มีอารมณ์ขัน อ่อนโยนและยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ

ลูกที่มีแม่เช่นนี้จะเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพสูง เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ รู้จักปรับอารมณ์ของตนได้อย่างผู้ใหญ่ รักและไว้วางใจในพ่อแม่ ความรู้สึกอบอุ่นนี้เป็นกำลังใจที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จ รู้จักแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถที่จะจัดการกับตัวเองและกับสถานการณ์ต่างๆ กล่าวได้ว่าเด็กเช่นนี้จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพแท้จริงผู้หนึ่ง

ปัจจุบันนี้ครอบครัวคนไทยส่วนใหญ่ ต้องประสบกับปัญหาพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ทำให้มีปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและปรับตัวได้ในสังคม ดังนั้นพ่อแม่ต้องเข้าใจลูกและแบ่งเวลาให้เหมาะสม โดยมีการตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ เป็นที่ทราบกันดีว่า เด็กเล็กๆ ย่อมจะชอบเลียนแบบพ่อแม่หรือบุคคลที่เด็กรัก ดังนั้น พ่อแม่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก โดยก่อนอื่นพ่อแม่จะต้องคิดว่าต้องการให้ลูกของตนเป็นคนอย่างไรและพ่อแม่จะต้องปฏิบัติตนต่อหน้าลูกให้เป็นคนอย่างนั้น เพื่อให้ลูกเป็นแบบอย่างชัดเจนหากพ่อแม่ไม่มีเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูลูกตามอารมณ์ ทำให้เด็กรับอิทธิพลในทางลบไปโดยไม่รู้ตัว

นอกจากนี้การมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาอบรมการเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการอบรมเลี้ยงดูนั้นอย่างน้อยที่สุดพ่อแม่จะต้องรู้ถึงพัฒนาการขั้นต่างๆ ของเด็กแต่ละวัยโดยยึดถือพัฒนาการของเด็ก ความสามารถและความต้องการของเด็กเป็นหลักนอกจากจะต้องเอาใจใส่เด็กในเรื่องการกิน การนอน การขับถ่าย การป้องกันโรค และอุบัติเหตุ

ปัจจัยและแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กจะให้บรรลุผลตามความคาดหวังของพ่อแม่เป็นไปได้อย่างไม่มีวิธีการเลี้ยงดูแบบใดที่ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตของแต่ละคน แต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน ดังนั้นแต่ละครอบครัวอาจมีวิธีการเลี้ยงดูที่เหมาะสมต่างกัน ซึ่งวราภรณ์ รักษวิชัย (อ้างถึงใน ดวงเดือน มุลกลาง, 2546, หน้า 27) กล่าวถึงองค์ประกอบปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่างของการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

- 1) อาชีพของพ่อแม่
- 2) สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย
- 3) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว
- 4) ประสบการณ์ชีวิตและความมุ่งหวังในความสำเร็จของพ่อแม่
- 5) เวลาว่างของพ่อแม่ที่มีให้กับลูก
- 6) จำนวนลูกและสมาชิกในครอบครัว
- 7) ความเข้มแข็งทางจิตใจของพ่อแม่

รติชน พีรยสธ (2543, หน้า 65) ได้สรุปหลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ว่าพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ให้ความรัก ความอบอุ่น สนใจและเอาใจใส่เด็ก
- 2) คำนึงถึงความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก
- 3) คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก และยอมรับเด็ก
- 4) คำนึงถึงความรู้สึกรักของเด็ก
- 5) ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
- 6) ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องมีอารมณ์มั่นคง และมีความสม่ำเสมอในการอบรมเลี้ยงดู
- 7) ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องรู้จักการใช้แรงเสริมที่ถูกต้องเหมาะสม
- 8) การเลี้ยงดูต้องคำนึงถึงพัฒนาการ และส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งด้านร่างกาย

อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูลูก จึงเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ ซึ่งการเลี้ยงดูไม่ใช่การดูแลแต่เพียงร่างกายเท่านั้น แต่ต้องให้ความเอาใจใส่ด้านจิตใจด้วย เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ซึ่งพ่อแม่ควรยึดถือหลักปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูลูก ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียน, 2552)

- 1) ดูแลให้ลูกได้กินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อเสริมสร้างการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญา
  - 2) ให้ความรักอย่างเพียงพอและเหมาะสม
  - 3) ต้องมีความอดทน รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง
  - 4) เป็นที่พึ่งทางความคิด และทางใจให้แก่ลูก พ่อแม่ควรสร้างกำลังใจให้กับลูก ๆ
  - 5) มีการกำหนดกฎเกณฑ์และขอบเขตการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของลูก
  - 6) ไม่ควรเปรียบเทียบลูกกับเด็กคนอื่น ๆ หรือกับพี่น้อง เพราะจะทำให้ลูกเกิดปมด้อย
  - 7) ฝึกให้ลูกมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบตั้งแต่ยังเด็ก
  - 8) ให้ลูกมีโอกาสในการตัดสินใจและแก้ปัญหา โดยเริ่มจากเรื่องเล็ก ๆ ก่อนแล้วจึงขยายไปสู่เรื่องใหญ่ต่อไป
  - 9) ใช้เวลาอยู่กับลูกให้มาก เพื่อเสริมสร้างความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว โดยทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเล่น การอ่าน ทำการบ้าน การท่องเที่ยว พักผ่อน ฯลฯ
- จากที่กล่าวมา ปัจจัย แนวทาง และบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู จึงเป็นการทำหน้าที่ในการดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำ สั่งสอน ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรักคุ้มครอง ให้ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการให้ทั้งทางกายและจิตใจกับเด็กของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พระสงฆ์ชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ความหมาย/สาระสำคัญของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง ในการดำรงชีวิต

ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้ (สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552)

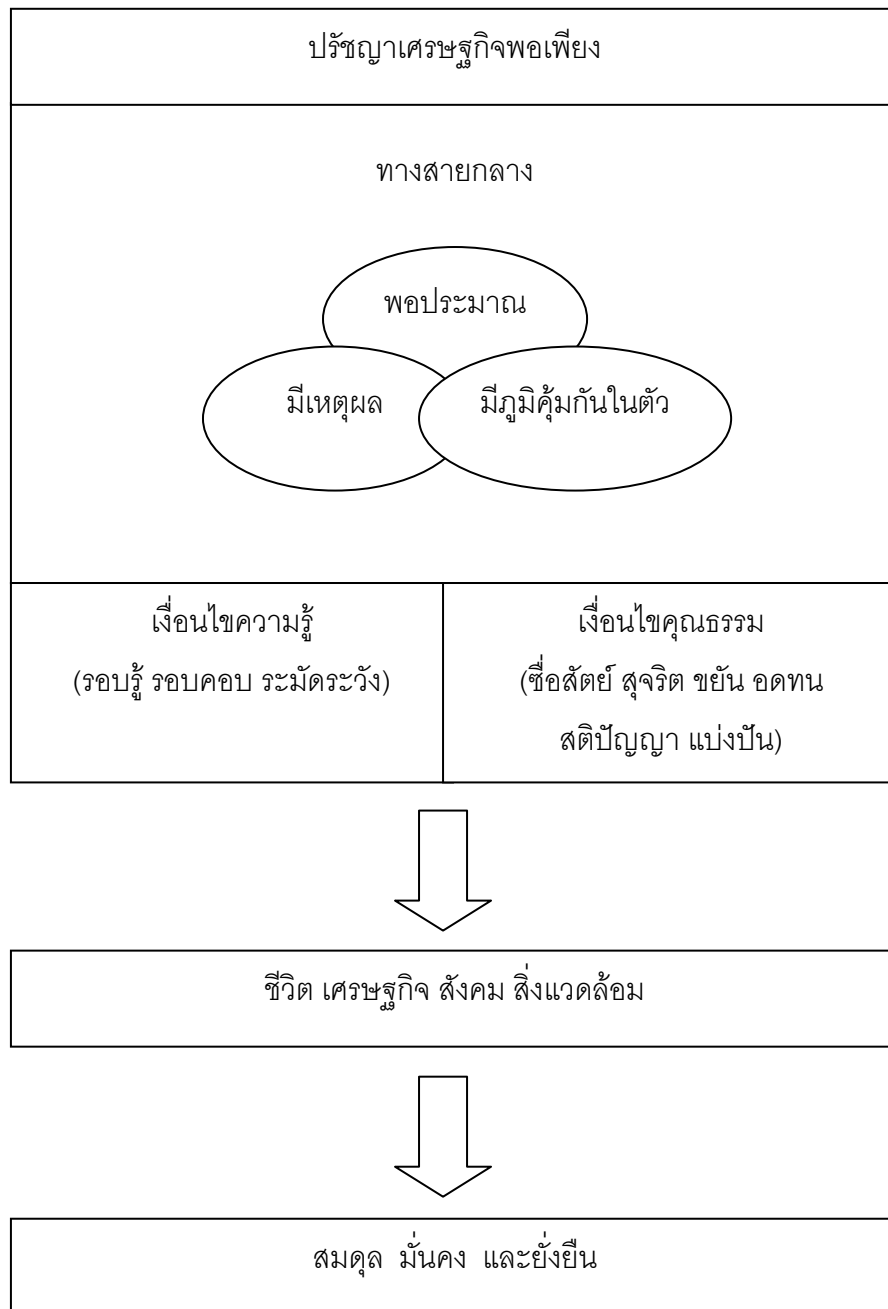
1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

รูปแบบการดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการจัดกิจกรรมของครอบครัวเพื่อพัฒนาเด็กตามปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” ครอบครัวสามารถนำหลักการสำคัญของปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้หลากหลายลักษณะ ตามหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ภาพที่ 2.1 หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ
ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549, หน้า 15)

1) หลักปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

- (1) การพึ่งตนเองเป็นหลัก
- (2) การพิจารณาถึงความพอดี
- (3) การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุล
- (4) ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ

2) หลักของความพอประมาณ (พอดี) 5 ประการ

- (1) พอในด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม
- (2) พอในด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
- (3) พอในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ และเกิดความยั่งยืนสูงสุด
- (4) พอในด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน
- (5) พอในด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตตภาพและฐานะของตน

3) หลักของความมีเหตุผล

- (1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ
- (2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ
- (3) ละ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- (4) ไม่หยุดนิ่งที่หาทางในชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก
- (5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด เลิก สิ่งยั่วยุเกสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ให้คงงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4) หลักของการมีภูมิคุ้มกัน

- (1) มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง
- (2) มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทนและแบ่งปัน

การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย

สภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยถือเป็นบทเรียนที่สำคัญสำหรับคนไทยจำนวนมากที่มุ่งทำการใหญ่ โดยขาดพื้นฐานที่มั่นคงเพียงพอ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ความเจริญเติบโตที่ยั่งยืนถาวรได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานที่มั่นคง แม้ประเทศไทยจะประสบปัญหาวิกฤติเพียงใด แต่ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีสายพระเนตรที่กว้างไกล แนวพระราชดำริของพระองค์เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้พระราชทานให้แก่เกษตรกรและพสกนิกรทั้งหลายกำลังจะช่วยพลิกฟื้นประเทศไทยให้กลับคืนสู่สภาพที่ดี และควรจะต้องอย่างยิ่งไปเรื่อยๆ หากประชาชนชาวไทยทั้งหลายจะสำนึกและตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้มีค่านิยมในสิ่งที่ถูกต้อง

ทฤษฎีใหม่แม้จะเป็นทฤษฎีทางเกษตรกรรมที่มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยให้สามารถพึ่งพาตนเองในการประกอบอาชีพอย่างได้ผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตัวรอดได้ในระดับประหยัดเป็นอย่างน้อย แต่เนื่องด้วยทฤษฎีนี้มีแนวคิดอันเป็นแก่นสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์แฝงอยู่เป็นจำนวนมาก ทฤษฎีนี้จึงมีศักยภาพที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์หรือสาขาวิชาแขนงอื่นๆ นอกจากเกษตรกรรมได้ ทิศนา แชมมณี (2549, หน้า 78-88) เป็นผู้หนึ่งที่ได้วิเคราะห์หาแนวคิดต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในทฤษฎีใหม่และพบว่ามีความคิดหลักที่สำคัญๆ อยู่ 7 ประการ ได้แก่

1) **แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง** เป็นทฤษฎีการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยให้เกษตรกรแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง เลี้ยงตนเองให้อยู่รอด อยู่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นการพึ่งตนเอง จึงเป็นการดำรงชีวิตที่เหมาะสม เพราะเป็นชีวิตที่ไม่เบียดเบียนกันและกัน อันเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่ง

2) **แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระภาพ** เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม และความเสียหายของพืชผลอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการอยู่อย่างอิสระภาพ อยู่อย่างเป็นไท เป็นชีวิตที่เป็นอิสระ สามารถที่จะอยู่อย่างมีความสุขได้ตามอัธยาศัย

3) **แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ** เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ โดยอาศัยหลักวิชาการเข้ามาช่วย เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ

ดำรงชีวิต จึงเห็นได้ว่าการบริหารจัดการ เป็นทักษะที่สำคัญมากในการดำรงชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการในเรื่องใด ๆ ก็ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ

4) แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน การทำงานใด ๆ จะให้ได้ผลตามต้องการนั้น ต้องอาศัยคุณสมบัติหลายประการ ได้แก่ ความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย ความสามัคคี การรวมกลุ่ม ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้ การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

5) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา เป็นทฤษฎีที่เป็นไปตามลำดับขั้น จึงเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับธรรมชาติมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาขึ้นไปได้เรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากบุคคลตระหนักถึงศักยภาพนี้ ก็จะเป็นพลังผลักดันให้ตนเองมีการพัฒนาขึ้นไปได้เรื่อย ๆ

6) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการได้รับความร่วมมือ ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

7) แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำทฤษฎีใด ๆ ไปใช้ จำเป็นต้องดูว่ามีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นหรือไม่ อย่างไร

ทิตนา แชมมณี (2549, หน้า 84-86) ได้นำแนวคิดทั้ง 7 ประการมาประกอบกันเป็นกระบวนการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1) การพึ่งตนเอง คือการที่บุคคลมีความรับผิดชอบในตนเอง รู้จักพึ่งพาตนเอง โดยไม่คอยแต่จะให้คนอื่นช่วย หรือคอยแต่จะรับความช่วยเหลือของผู้อื่น

2) การทำงานและการแก้ปัญหา คือการลงมือปฏิบัติหรือกระทำการต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติที่จำเป็นต่างๆ เช่น ความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย รวมทั้งทักษะการบริหารจัดการ การต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นเมื่องานที่สามารถขยายไปสู่การรวมกลุ่ม ก็จำเป็นต้องมีทักษะการทำงานร่วมกันด้วย

3) การแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการทำงาน คือการศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานโดยปราศจากความรู้หรือการมีความรู้แต่ไม่ลงมือทำ ย่อมให้ผลเช่นเดียวกัน คือการไม่ประสบความสำเร็จ ผู้ที่จะประสบความสำเร็จเกิดความก้าวหน้าในชีวิตการทำงาน ต้องอาศัยความรู้และการปฏิบัติควบคู่กันไป

4) การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต คือการมั่นปรับปรุงตนเองและสิ่งที่ตนเองกระทำให้ได้ผลดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการรู้จักประมาณตน ประเมินผลงานประเมินวิธีการทำงาน และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมมาใช้ในการปรับปรุง ข้อบกพร่องต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานครั้งต่อไปได้ผลดีขึ้น และชีวิตก็จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ

แนวคิดดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องอาศัย คุณสมบัติต่างๆ เช่น การรู้จักพึ่งตนเอง การรู้จักอย่างพอเพียง การทำงานด้วยความขยัน อดทน ไม่ทอดทิ้ง การมีทักษะบริหารจัดการ การต่อสู้กับอุปสรรค การรู้จักแก้ปัญหา การรู้จักแสวงหาความรู้ การรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การรู้จักรวมกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและการรู้จักพัฒนาตนเอง เป็นต้น คุณสมบัติเหล่านี้หากมีอยู่ในตัวผู้ใดแล้วย่อมทำให้ผู้นั้นมีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นการปลูกฝังคุณสมบัติหรือค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับคนไทยปัจจุบัน และควรที่จะเริ่มปลูกฝังให้เด็กตั้งแต่ยังเล็ก เพราะเด็กยังเป็นไม้อ่อนที่ดัดง่าย ซึ่งหากเราสามารถพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ ก็สามารถหวังได้ว่าประเทศจะได้ผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

แนวคิดในการที่จะหาวิธีการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กปฐมวัย ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดในการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ผู้ใหญ่ทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก และมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้แก่เด็ก อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันมีแบบอย่างดังกล่าวน้อยลงเรื่อย ๆ ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2549, หน้า 90-92) เห็นว่า หลักการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยา (Affective domain) ของบลูม (Bloom) เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีศักยภาพในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังได้ดี โดย บลูม (Bloom) ได้จำแนกจุดหมายในการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านการปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตพิสัย (Affective domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ สำหรับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยนั้น บลูม (Bloom) ได้อธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติและการพัฒนาลักษณะนิสัยไว้ ดังนี้

1) ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยใดๆ ได้ บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสได้รับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้นๆ ก่อน ดังนั้นหากเราต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมใดๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้า หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการรับรู้และความสนใจในคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ๆ

2) ขั้นการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในสิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองต่อสิ่งนั้น ความสนใจนั้นก็จะได้ไม่ได้รับการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งใดแล้วได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ บุคคลนั้นก็จะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นๆ ดังนั้นหากเราสามารถ จัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่างๆ ให้บุคคลนั้นได้รับประโยชน์ จากการ ปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม หรือ ค่านิยมที่ต้องการก็จะช่วยให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป

4) ขั้นการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรมหรือ ค่านิยม ใดๆ แล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นลักษณะนิสัยได้นั้นบุคคลนั้นจะต้องมีการนำไป ปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน จึงเป็นระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆ ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญจะช่วยให้บุคคลนั้นๆ ได้ ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาด้านจิตพิสัย คือขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5) ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตาม คุณธรรม จริยธรรม หรือค่านิยม ที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะ พัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตนซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การที่ปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็ก หรือบุคคลเพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นสามารถทำได้โดย (ทิสนา แคมมณี, 2549, หน้า 92-93)

- 1) จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นได้รับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง
- 2) จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้มีการตอบสนองในเรื่องนั้นและ เกิดความพึงพอใจ
- 3) ช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการช่วยให้เขาได้เห็นประโยชน์ ได้รับ ประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจในค่านิยมนั้น
- 4) ช่วยให้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบบชีวิตของตน
- 5) ช่วยให้บุคคลนั้นลงมือปฏิบัติตนตามค่านิยมนั้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนกระทั่ง ปฏิบัติได้เป็นลักษณะนิสัย

พฤติกรรมค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงของเด็ก

จากการศึกษาของ ทิสนา แคมมณี (2549, หน้า 115-119) เป็นการพัฒนากิจกรรมการ สอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของบลูม (Bloom) ค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงที่เลือกมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการสอนที่เห็นว่าเหมาะกับเด็กปฐมวัย 4

ค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมการพึ่งตนเอง ค่านิยมการรู้จักประมาณตน หรือการรู้จักพอ ค่านิยมการรู้จักหาและใช้ความรู้ในการทำงาน และค่านิยมการมีความสามัคคีและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งผลงานของเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยมและเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กที่น่าสนใจ ดังนี้

1) เกี่ยวกับพฤติกรรมการพึ่งตนเองของเด็ก พบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนในระดับปฐมวัยส่วนใหญ่ทำได้ มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลตนเอง แต่ก็ยังมีเด็กอีกจำนวนหนึ่งประมาณ 20 -30 % ที่ยังไม่สามารถดูแลตนเองได้ในบางเรื่องที่เคยทำได้แล้ว เช่น เรื่องการแต่งตัวมาโรงเรียน การผูกเชือกกรองเท้า ใส่ถุงเท้า หวีกระเป่า ใช้ห้องน้ำ และสวดมนต์ พฤติกรรมการพึ่งตนเองซึ่งเด็กในวัยนี้ส่วนใหญ่ยังทำไม่ได้ จะเป็นเรื่องที่ยากขึ้น เช่น การหุงข้าว ทำกับข้าว ซักเสื้อผ้า รีดผ้า ซักจักรยาน พฤติกรรมส่วนใหญ่ที่จะเลือกปรับปรุงตนเอง จะเป็นพฤติกรรมที่เด็กเคยทำแล้วแต่ทำเป็นบางครั้ง และต้องการจะปรับปรุงให้ทำให้มากขึ้น เช่น การล้างจานปลูกผัก ปลูกดอกไม้ ช่วยแม่ทำกับข้าว กวาดบ้านถูบ้าน กรอกน้ำใส่ตู้ รดน้ำต้นไม้ เก็บที่นอน ซักผ้า รีดผ้า ซักจักรยาน และทำการบ้านเอง ส่วนนักเรียนในระดับปฐมศึกษานั้น ส่วนใหญ่เรื่องเกี่ยวกับตนเองนั้นสามารถทำได้ พฤติกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจจะปรับปรุง มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการช่วยเหลืองานบ้าน และงานที่โรงเรียน

2) เกี่ยวกับพฤติกรรมการประมาณตนเองของเด็กพบว่า นักเรียนระดับปฐมวัยมีความต้องการในเรื่องของเล่น และการใช้ของที่จำเป็น เช่นนักเรียนชายอยากได้ของเล่นประเภทรถ (รถตำรวจ รถดับเพลิง รถกระบะ รถอีโก้ง (รถแข่ง) หุ่นยนต์ เครื่องบิน (เฮลิคอปเตอร์) ปืน ตุ๊กตา สัตว์ ส่วนนักเรียนหญิงจะอยากได้ของเล่นประเภทตุ๊กตาต่างๆ เช่น ตุ๊กตาหมี กระต่าย เป็ด สุนัข ช้าง เรือ และรถต่างๆ เมื่อให้นักเรียนคิดว่าจะสามารถหาของเล่นเหล่านี้มาได้อย่างไร คำตอบของเด็กจะมี 4 แนว ได้แก่ เก็บเงินค่าขนมสะสมไว้ซื้อเอง ขอเงินพ่อแม่เพิ่มโดยการทำงานบางอย่างให้รอบไว้ขอเป็นของขวัญในวันพิเศษต่างๆ และถ้าไม่ได้จะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นที่พอซื้อได้แทน หรือทำเล่นเอง หรือดัดแปลงของเก่ามาทำใหม่ และถ้าให้เลือกระหว่างซื้อของเล่นกับเก็บเงินใส่ออมสิน เด็กบางคนจะตอบว่า เลือกเก็บเงินใส่ออมสิน แสดงให้เห็นว่า ปกติเด็กบางคนยึดค่านิยมการประมาณตนอยู่บ้างแล้ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความจำเป็นทางสภาพเศรษฐกิจของเด็ก หรืออาจเป็นเพราะว่าครอบครัวของเด็กส่งเสริมค่านิยมดังกล่าวอยู่แล้ว ส่วนเด็กในระดับปฐมศึกษานั้น ก็มีความต้องการคล้ายคลึงกับเด็กเล็ก แต่สิ่งของที่ต้องการจะมีแพงกว่า และต้องการที่จะมีในเรื่องของใช้มากขึ้น เช่น ต้องการรองเท้า ปากกา นาฬิกา กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ ดินสอกด กล้องดินสอ หนังสือการ์ตูน หนังสืออ่านราชาศัพท์ กระเป๋า เครื่องครัว กระจาดไม้บอร์ดและไม้

แบดมินตัน รถจักรยานยนต์ คู่มือประกอบรถยนต์ รถวิทยุบังคับ เครื่องบินบังคับ เรือบังคับ เกมสีกดตุ๊กตาต่าง ๆ เป็นต้น

3) เกี่ยวกับพฤติกรรมกรหาและใช้ความรู้ในการทำงานสำหรับนักเรียนปฐมวัย เมื่อให้คิดว่าการทำอะไร เด็กส่วนใหญ่จะตอบว่า อยากวาดรูปได้ อยากเขียนและอ่านหนังสือได้ อยากจะประดิษฐ์ตุ๊กตา อยากทำเลื้อยให้ตุ๊กตา อยากปลูกต้นไม้ อยากเลี้ยงสัตว์เอง และบางคนยังแต่งตัวไม่ได้จะบอกอยากแต่งตัวเอง แหล่งความรู้ที่นักเรียนจะใช้ก็คือ พ่อแม่ ครู และห้องสมุด ส่วนเด็กในระดับประถมศึกษาต้องการอยากทำงานให้เสร็จ ทำงานให้ดี เช่น ทำการบ้านภาษาอังกฤษ ทำรายงานวิชาเกษตร เป็นต้น นักเรียนในระดับประถมศึกษาสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาได้ว่า ที่ทำงานไม่สำเร็จเป็นเพราะ ไม่อดทน ท้อแท้ ไม่มีความพยายาม และไม่หมั่นฝึกฝน เมื่อให้คิดหาทางแก้ไข นักเรียนจะตอบว่า จะขอคำแนะนำจากครูและหาความรู้จากห้องสมุด

4) เกี่ยวกับการมีพฤติกรรมกรมีความสามัคคีและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เมื่อให้สำรวจตนเอง นักเรียนระดับปฐมวัยก็สามารถตอบได้ว่าตนเองเคยทำอะไรบ้างที่แสดงถึงการขาดค่านิยมเหล่านี้ พฤติกรรมที่เด็กตอบว่าเคยทำจำนวนมากเช่น

(1) การไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ที่ขอให้ช่วยงานต่าง ๆ เช่น การถูบ้านกวาดบ้าน การล้างจาน ตักน้ำใส่โถ่ง ล้างส้วม การเก็บที่นอน เก็บขยะ การไปซื้อของ เก็บของ หยิบของ การรดน้ำต้นไม้ ดายหญ้า การเข้าแถวไม่เป็นระเบียบ การขีดเขียน ทำลายของสาธารณะ เป็นต้น

(2) การเล่นจนเพลิน ไม่ยอมช่วยเหลืองานต่าง ๆ เช่น เล่นแบดมินตันไม่ยอมล้างจาน เล่นปะทัด ลืมทำงาน การเล่นกัน ไม่ฟังครู การเล่นกัน ไม่เชื่อฟังหัวหน้า การไม่ทำเวร เป็นต้น

(3) อื่น ๆ เช่น การเดินลัดสนาม ทำให้หญ้าตาย การไม่ยอมให้คนอื่นมาเล่นของตน การแย่งของเพื่อนกิน แต่เวลาเพื่อนขอขนมของตนบ้างก็ไม่ยอมให้ การทิ้งขยะไม่เป็นที่ และการชกต่อยกัน ส่วนพฤติกรรมของนักเรียนประถมศึกษานั้นมีเช่นเดียวกับเด็กเล็ก แต่มีบางพฤติกรรมเพิ่มเติม เช่น ไม่ข้ามทางม้าลาย ไม่ช่วยรับโทรศัพท์ ไม่ช่วยเพื่อนจัดโต๊ะ ไม่ช่วยเพื่อนเก็บสำหรับอาหาร และส่งเสียงดังขณะแม่สวดมนต์ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการจัดกิจกรรมของครอบครัวสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นั้น ถวัลย์ มาศจรัส (2550, หน้า 113-115) ได้สรุปประเด็นไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แนวทางการจัดกิจกรรมของครอบครัวสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม	บทบาท
1. ด้านเศรษฐกิจ	<p>1. รู้จักใช้จ่ายของตนเอง</p> <p>1.1 ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล</p> <p>1.2 ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ</p> <p>1.3 ใช้จ่ายอย่างประหยัด</p> <p>1.4 ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น</p> <p>ฯลฯ</p> <p>2. รู้จักออมเงิน</p> <p>2.1 เรียนรู้ระบบการฝากเงิน</p> <p>2.2 เรียนรู้ระบบเงินฝาก</p> <p>2.3 เรียนรู้ระบบออมเงินกับสหกรณ์</p> <p>ฯลฯ</p> <p>3. รู้จักสร้างรายได้และอาชีพ</p> <p>3.1 สอดคล้องกับความต้องการ</p> <p>3.2 สอดคล้องกับภูมิสังคม</p> <p>3.3 สอดคล้องภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>3.4 สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น</p> <p>ฯลฯ</p>	<p>- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย</p> <p>- วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย</p> <p>- แลกเปลี่ยนประสบการณ์</p> <p>- ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย</p> <p>ฯลฯ</p> <p>- ออมวันละหนึ่งบาท</p> <p>- จัดสัปดาห์การออม</p> <p>- เปิดบัญชีออมทรัพย์</p> <p>- จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์</p> <p>- จัดตั้งธนาคารโรงเรียน</p> <p>ฯลฯ</p> <p>- ปลูกพืชผักผสมผสาน</p> <p>- ปลูกพืชสมุนไพรไทย</p> <p>- ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>- จัดฝึกอาชีพในโรงเรียน</p> <p>- จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน</p> <p>ฯลฯ</p>	<p>1. บทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดี</p> <p>2. บทบาทการเป็นผู้ให้ข่าวสาร ความรู้ และข้อเท็จจริง</p> <p>3. บทบาทการสร้างสภาพแวดล้อม</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม	บทบาท
2. ด้านสังคม	<p>4. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน</p> <p>4.1 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี</p> <p>4.2 ปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์</p> <p>4.3 ปฏิบัติตนด้วยความเสียสละ</p> <p>4.4 เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>ฯลฯ</p>	<p>- จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข</p> <p>- จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส</p> <p>- จัดค่ายพัฒนาเยาวชน</p> <p>- จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในโรงเรียน</p> <p>ฯลฯ</p>	
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	<p>5. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>5.1 ปฏิบัติตนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>5.2 ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น</p> <p>5.3 ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น</p> <p>ฯลฯ</p>	<p>- เรียนรู้ฟื้นฟูแม่น้ำในท้องถิ่น</p> <p>- จัดค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา</p> <p>- จัดค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์</p> <p>- โครงการชีววิถี</p> <p>- พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์</p> <p>ฯลฯ</p>	
4. ด้านวัฒนธรรม	<p>6. สืบสานวัฒนธรรมไทย</p> <p>6.1 สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด</p> <p>6.2 ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น</p> <p>6.3 ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทย และเพลงไทย</p> <p>6.4 ฟื้นฟูและอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ</p> <p>ฯลฯ</p>	<p>- ปฏิบัติตนมารยาทไทย</p> <p>- อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน</p> <p>- อนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น</p> <p>- อนุรักษ์การใช้ภาษาประจำท้องถิ่น</p> <p>- อนุรักษ์ถิ่นกำเนิด</p> <p>ฯลฯ</p>	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม	บทบาท
5. ด้านศาสนา	7. ส่งเสริมศาสนา 7.1 ปลุกฝังจิตสำนึกความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฯลฯ	-ฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน -ถือศีลหรืออ่านบทสวดมนต์เป็นประจำ -จัดมุขธรรมะในโรงเรียน ฯลฯ	

ที่มา : ถวัลย์ มาศจรัส (2550, หน้า 113-115)

3. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัย

ความหมายของการคิด

มีผู้ให้ความหมายของการคิดไว้แตกต่างกันดังนี้

บรูเนอร์ และคณะ (Bruner and others, 1956 อ้างถึงใน วิชชุตา งามอักษร, 2541, หน้า 51) และ ฮิลการ์ด (Hilgard, 1962, p. 336) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสร้างแนวคิดรวบยอด (concept formation) ด้วยการจำแนกความแตกต่างการจัดกลุ่มและกำหนดเรียกชื่อข้อความจริงที่ได้รับและเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมาย ข้อมูล รวมถึงการสรุป อ้างอิง ด้วยการจำแนกรายละเอียด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้รับและนำกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้งานได้อย่างเหมาะสม

กิลฟอร์ด (Guildford, 1967, p. 225) ให้ทรงเสนอว่า การคิดเป็นการค้นหาหลักการโดยการแยกแยะคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ หรือข้อความจริงที่ได้รับแล้วทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปอันเป็นหลักการของข้อความจริงนั้นๆ รวมถึงการนำหลักการไปใช้ในสถานการณ์ที่ต่างไปจากเดิม

ไอแซกส์และคนอื่นๆ (Eysenck & others, 1972, p. 317) อธิบายว่า การคิดหมายถึงการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุของสิ่งต่างๆ (Object) และการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างภาพหรือตัวแทน (Representation) ของวัตถุสิ่งของนั้น

จายาสวัล (Jayaswal, 1974, p. 7) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการคิดว่า การคิดเป็นปฏิกิริยาของจิตมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้แต่ละคนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม สิ่งแวดล้อม และยังช่วยให้แต่ละคนเกิดความพยายามและสัมฤทธิ์ผลในจุดมุ่งหมายที่เขาต้องการ ดังนั้นการคิดจึงนำไปสู่การกระทำและการปรับตัวที่ดีขึ้นกว่าเก่า

เรีย มอดกิล และ ไชฮัน มอดกิล (Modgil & Modgil, 1984, p. 23) ได้ให้คำจำกัดของการคิดไว้ว่าประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน 3 อย่างด้วยกันดังนี้ การคิด คือ กระบวนการภายในสมองเกิดขึ้นที่ภายในหรือระบบความนึกคิดซึ่งแสดงออกจากพฤติกรรม การคิดคือ กระบวนการที่นำความรู้ไปใช้ในการแก้โจทย์ปัญหาปฏิบัติของการเรียนรู้ในระบบของความรู้ความเข้าใจ การคิดคือ ผลของพฤติกรรม ของเงื่อนไขในการแก้ปัญหาการใช้เหตุผลต่าง ๆ

จำนง วิบูลย์ศรี (2536, หน้า 29) ได้ให้คำจำกัดความของการคิดไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทำงานของจิตใฝ่มนุษย์ในขณะที่พยายามหาคำตอบหรือทางออกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเช่น การคิดเพื่อตอบปัญหาต่างๆ การคิดเพื่ออธิบายคำศัพท์ยากๆ หรือการคิดเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2541, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของความคิดว่า เป็นกลไกของสมองที่เกิดขึ้นเกือบตลอดเวลาซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ความคิดเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่สมองถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อม สังคมรอบตัว และประสบการณ์ส่วนตัวดั้งเดิมของมนุษย์เอง

ศรีสุรางค์ ทีนะกุล (2542, หน้า 8) ได้กล่าวถึงการคิดไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก นักจิตวิทยา เชื่อว่ามนุษย์จะมีความคิดเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใดและอิริยาบถใด ซึ่งอาจจะได้รับจากสิ่งเร้าภายนอกหรือไม่มีสิ่งเร้าใดเป็นพิเศษเฉพาะก็ได้

จากความหมายของการคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่สัมพันธ์กับกระบวนการทำงานของจิตใฝ่มนุษย์ในการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับโดยอาศัยประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในการกระทำ การตัดสินใจ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาทั้งหมดทั้งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

ความหมายของความคิดเชิงเหตุผล

การคิดเชิงเหตุผล เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความสนใจและ อธิบายลักษณะของการคิดที่จะต้องใช้เหตุผลเข้ามาประกอบการตัดสินใจไว้ในลักษณะต่างๆ โดยให้ความหมายและคำอธิบายดังต่อไปนี้

ปรมาภรณ์ กองม่วง (2541, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผล หมายถึง การคิดที่มีหลักการหรือข้อเท็จจริง เป็นความคิดที่มีความถูกต้องสูง และสามารถพัฒนาได้

นฤมล ปิ่นดอนทอง (2544, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผล หมายถึง การคิดที่สามารถคิด โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นหลักการและข้อเท็จจริงซึ่งสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

เสาวณีย์ อุ่นประเสริฐ (2546, หน้า 8) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผล หมายถึง การคิดที่ต้องใช้หลักการ ข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลในการคิด เพื่อใช้ในการหาทางออกของปัญหาหรือลงสรุปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงและจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงควรพัฒนาเด็กให้มีทักษะในการคิดเชิงเหตุผลเพื่อให้เด็กมีพื้นฐานในการคิด ที่ดีและเพียงพอในการพัฒนาการคิดขั้นสูงและใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพต่อไป

วราภรณ์ นาคะศิริ (2546, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผลนั้น เป็นกระบวนการทางสมองที่ต้องอาศัยหลักการ ข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการหาข้อสรุปถึงสิ่งที่ยังไม่เคยได้รับรู้หรือยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการของการคิดเชิงเหตุผล ทั้งนี้เด็กจะเกิดการคิดเชิงเหตุผลได้ก็ต่อเมื่อเด็กได้มีการกระทำหรือลงมือปฏิบัติกับวัสดุอุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่จะมีส่วนในการเชื่อมโยงไปสู่การคิดเชิงเหตุผลได้ต่อไป

ปิยวรรณ สันสุขุมศรี (2547, หน้า 14) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการอาศัยข้อมูลที่เป็นหลักการและข้อเท็จจริงเพื่อที่จะสรุปเป็นกฎหรือหลักการเพื่อการตัดสินใจและวิเคราะห์ในเรื่องราวต่างๆ ซึ่งจะช่วยในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้ดี และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตดังนั้นจึงควรพัฒนาเด็กให้มีทักษะในการคิดเชิงเหตุผลเพื่อให้เด็กมีพื้นฐานในการคิดที่ดี

รัตนา นิสภกุล (2550, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผลนั้น เป็นกระบวนการรับรู้และเข้าใจที่ต้องอาศัยหลักการและข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการหาข้อสรุปถึงสิ่งที่ยังไม่เคยได้รับรู้หรือยังไม่มีประสบการณ์มาก่อนซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการคิดเชิงเหตุผลตลอดจนการหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป การคิดเชิงเหตุผล หมายถึง การคิดที่มีหลักการหรือข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลในการคิด เป็นการศึกษาที่มีความถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาได้

พัฒนาการทางการคิด

พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัย ลักษณะเฉพาะของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัย มีดังนี้ (สุรางค์ ใควตระกูล, 2553)

1) เด็กวัยอนุบาลเป็นวัยที่ใช้สัญลักษณ์ได้ สามารถที่จะใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของวัตถุและสถานที่ได้ มีทักษะการใช้ภาษาอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถที่จะอธิบายประสบการณ์ของตนได้ ดังนั้นควรจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสออกมาหน้าชั้น เล่าประสบการณ์ให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง แต่ครูควรพยายามส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสเท่ากัน

2) เด็กวัยนี้สามารถที่จะวาดภาพพจน์ในใจได้ การใช้ความคิดคำนึงหรือการสร้างจินตนาการและการประดิษฐ์ เป็นลักษณะพิเศษของเด็กในวัยนี้ ถ้าครูจะส่งเสริมให้เด็กใช้การคิดประดิษฐ์ในการเล่าเรื่อง หรือการวาดภาพ ก็จะช่วยพัฒนาการด้านนี้ของเด็ก แต่บางครั้งเด็กอาจจะไม่สามารถแยกสิ่งที่ตนสร้างจากความคิดคำนึงจากความจริง ครูจะต้องพยายามช่วย แต่ไม่ควรจะใช้การลงโทษเด็กว่าไม่พูดความจริง เพราะจะทำให้เป็นการทำลายความคิดคำนึงของเด็กโดยทางอ้อม

3) เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่มีความตั้งใจที่ละเอียดอย่าง หรือยังไม่มีความสามารถที่จะพิจารณาหลาย ๆ อย่างผสม ๆ กัน เด็กจะไม่สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่างปนกัน ยกตัวอย่างการแบ่งกลุ่มของวัตถุที่มีรูปทรงเรขาคณิตต่าง ๆ กัน เช่น สามเหลี่ยม วงกลม ฯลฯ จะต้องแบ่งโดยใช้รูปร่างอย่างเดียว เช่น สามเหลี่ยมอยู่ด้วยกัน และวงกลมอยู่กลุ่มเดียวกัน ถ้าผู้ใหญ่จะรวมวงกลมและสามเหลี่ยมผสมกัน โดยยึดสีเดียวกันเป็นเกณฑ์ เด็กวัยนี้จะไม่เห็นด้วย

4) ความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับการเปรียบเทียบน้ำหนัก ปริมาตร และความยาว ยังคงค่อนข้างสับสน เด็กยังไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับความคงตัวของสสาร ความสามารถในการจัดลำดับ การตัดสินใจของเด็กในวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้ ยังไม่รู้จักใช้เหตุผล ครูที่สอนเด็กในวัยนี้จะสามารถช่วยเด็กให้มีพัฒนาการทางสติปัญญา ส่งเสริมให้เด็กมี สมรรถภาพ โดยพยายามเปิดโอกาสให้เด็กวัยนี้มีประสบการณ์ค้นคว้าสำรวจสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับครู และเพื่อนในวัยเดียวกัน และพยายามให้ข้อมูลย้อนกลับเวลาที่เด็กทำถูกหรือประสบผลสำเร็จ และพยายามตั้งความคาดหวังในสัมฤทธิ์ผลให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

ทฤษฎีการพัฒนาศติปัญญาของเพียเจท์ (Piaget's Cognitive Development Theory) เพียเจท์ได้เน้นว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์จะเป็นไปตามขั้นตอน มีทั้งหมด 4 ขั้นตอนตามลำดับ (Turner, 1983 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2552) คือ

1) **ขั้นตอนการใช้ประสาทสัมผัส** (Sensorimotor Stage) เป็นพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นตอนที่ทารกแรกเกิด - 2 ขวบ จะใช้ ประสาทสัมผัส และตอบสนองต่อสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ทารกจะลืมตาเมื่อมีแสงสว่างมากกระทบ เป็นต้น

2) **ขั้นเตรียมการ** (Preoperational Stage) เป็นพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นที่สองของเด็กวัย 3 - 7 ขวบ ซึ่งถือว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นศูนย์กลางของสังคม (Ego Centric) จึงเอาแต่ใจตนเอง ขาดความมีเหตุมีผล ขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี กฎหมายบ้านเมืองจึงไม่เอาผิด แก่เด็กอายุไม่เกิน 7 ขวบ ที่กระทำ ความผิดทางกฎหมาย ขั้นนี้เป็นขั้นเตรียมการทางสมองที่จะเริ่มมีเหตุมีผลต่อไป

3) **ขั้นเรียนรู้รูปธรรม** (The Concrete Operation Stage) เป็นพัฒนาการของเด็กวัย 8 - 12 ปี สติปัญญาพัฒนาดีขึ้น สามารถใช้ความคิด ในการเกิดความคิดรวบยอดของวัตถุสิ่งของมีติต่างๆ ได้แก่ ความกว้าง ยาว ลึก และมิติของเวลา วันนี้ พรุ่งนี้ มะรืนนี้ เข้าใจในการใช้เหตุผลและการเปรียบเทียบได้แก่มากกว่า น้อยกว่า ใหญ่กว่า สั้นกว่า ยาวกว่า และเท่ากันสามารถจัดรวมและจัดแยกประเภทของสิ่งของได้

4) **ขั้นเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรม** (Formal Operation Stage) เป็นพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น (13-16 ปี) เป็นพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น (13 - 16 ปี) สติปัญญาของเด็กวัยรุ่นจะพัฒนาได้ดีประมาณ 90% จึงสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ตลอดจนหลักตรรกศาสตร์ได้นอกจากนี้ยังเข้าใจ กฎเกณฑ์ของสังคม สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และทดสอบข้อสมมติฐานและข้อพิสูจน์ต่างๆ ได้

เพียเจท์ ได้แบ่งพัฒนาการขั้นเริ่มใช้ความคิดเป็นขั้นย่อย ๆ 2 ขั้น คือ (อ้างถึงใน ชนิษฐา จีนาภักดิ์, 2544, หน้า 30)

1) **ขั้นเริ่มต้นแห่งความคิด** (Preconceptual Thought 2-4 ปี) ขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะสามารถ ใช้ภาษาและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ สามารถที่จะเลียนแบบบางสิ่งบางอย่างรอบ ๆ ตัวเขา เด็กสามารถบอกเหตุการณ์ง่าย ๆ ซึ่งเขาเคยมีประสบการณ์มาก่อน โดยสามารถบอกเหตุผลจากที่ที่ประสบมาจริง ๆ เช่น การที่เด็กเรียกแม่แต่แม่ไม่ขานตอบ เด็กจะคิดว่าแม่ไม่ได้ยิน

2) ขั้นตอนของความคิด (Intuitive Thought 4-10 ปี) พัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้ยังคงอยู่ในขั้น “เริ่มต้นแห่งความคิด” คือเด็กยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลที่แท้จริง แต่การตัดสินใจขึ้นอยู่กับความรู้สึกเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามพัฒนาการในขั้นนี้ที่ติดกับขั้น “เริ่มต้นแห่งความคิด” ตรงที่ว่าเด็กวัยนี้เริ่มจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่าง “เป็นผู้กระทำ” ไม่เพียงแต่รับรู้สิ่งแวดล้อมอย่าง “เป็นผู้ถูกกระทำ” แต่เพียงอย่างเดียว เด็กในวัยนี้เริ่มจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา คล้ายกับรู้ว่าการแสดงของผู้ใหญ่ต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ควรประพฤติตาม เด็กวัยนี้เริ่มใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิดอย่างไรก็ตามความเข้าใจของเด็กวัยนี้ยังอยู่กับสิ่งที่เขารับรู้ (Perception) จากสิ่งภายนอก

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ บรูเนอร์มีแนวคิดแตกต่างจากเพียเจต์ และมีความเชื่อว่าเราสามารถสอนวิชาอะไรก็ได้ ให้แก่เด็กที่อยู่ในขั้นตอนพัฒนาการใดก็ได้ ก็สามารถทำได้ผลดี ถ้าปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กที่จะเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เกิดจากการสะสมประสบการณ์รอบตัว เราสามารถจัดสิ่งแวดล้อมให้เด็กเกิดความพร้อมเร็วขึ้นได้โดยไม่ต้องรอ เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยการค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นทฤษฎีของบรูเนอร์ จึงได้ชื่อว่า เป็นทฤษฎีคู่ขนานกับทฤษฎีของเพียเจต์

บรูเนอร์แบ่งขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นด้วยกัน ซึ่งคล้ายคลึงกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ได้แก่ (พรวณีย์ ช.เจนจิต, 2538, หน้า 201-204)

1) ขั้นการกระทำ (Enactive representation) ในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กแสดงให้เห็นถึงความมีสติปัญญาด้วยการกระทำ และการกระทำด้วยวิธีการนี้ยังดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ เป็นลักษณะของการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการกระทำซึ่งดำเนินต่อไปตลอดชีวิต มิได้หยุดอยู่เพียงในช่วงอายุใดอายุหนึ่ง

บรูเนอร์ อธิบาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ โดยยกตัวอย่างการศึกษาของเพียเจต์ กรณีที่เด็กเล็ก ๆ นอนอยู่ในเปลและเขย่ากระดิ่งเล่น ขณะที่เขย่าบังเอิญทำกรดิ่งตกข้างเปล เด็กจะหยุดชนิดหนึ่งแล้วยกมือขึ้นดู และเขย่ามือเล่นต่อไป ซึ่งบรูเนอร์ให้ข้อเสนอแนะว่าเป็นเช่นนั้นเพราะเด็กคิดว่ามือ นั่นคือกระดิ่ง และเมื่อเขย่ามือก็จะได้ยินเสียงเหมือนเขย่ากระดิ่ง นั่นคือเด็กถ่ายทอดสิ่งของ (กระดิ่ง) หรือประสบการณ์ด้วยการกระทำตามความหมายของบรูเนอร์

บรูเนอร์แสดงความเห็นว่าในชีวิตประจำวันของเรานั้น บางครั้งผู้ใหญ่ยังใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยการกระทำ ซึ่งได้ผลดีกว่าการอธิบายด้วยคำพูด เช่น การสอนให้คนขี่จักรยาน เป็นต้น

ดังนั้นการกระตุ้นทำให้ดูโดยมีต้องพูดอธิบาย เด็กจะเข้าใจได้ทันที ดังนั้น บรูเนอร์ จึงมิได้แบ่งพัฒนาการของความรู้ ความเข้าใจให้หยุดอยู่เพียงในระยะเวลาแรกของชีวิตเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่อง จะนำมาใช้ในช่วงใดช่วงของชีวิตก็ได้

2) ขั้นคิดจินตนาการหรือสร้างมโนภาพ (Iconic representation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดจากการรับรู้ตามความเป็นจริง และการคิดจากจินตนาการในขั้นนี้ยังอยู่ในขั้นตอนของการมองเห็นและการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากตัวอย่างของเพียเจต์ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น ประมาณ 2-3 เดือน ทำของเล่น ตกข้างเปล เด็กจะมองหาของเล่นนั้น ถ้าผู้ใหญ่แก้งหยิบเอาไป เด็กจะหงุดหงิดหรือร้องไห้เมื่อมองไม่เห็น ซึ่งต่างจากรัยแรกที่เด็กคิดว่าการสัมผัสกับสัมผัสกระดิ่งเป็นของสิ่งเดียวกัน เมื่อกระดิ่งตกหายไป ก็ไม่สนใจแต่ยังคงสัมผัสต่อไป

3) ขั้นใช้สัญลักษณ์และคิดรวบยอด (Symbolic representation) สำหรับในขั้นสุดท้ายนี้ เป็นขั้นตอนที่เด็กเริ่มเข้าใจเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็น ในขั้นนี้เด็กสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้นิยลักษณ์หรือภาษา แสดงหรือถ่ายทอดความคิดซึ่งบรูเนอร์ถือว่า ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เด็กสามารถคิดหาเหตุผลและในที่สุดจะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถแก้ปัญหาได้

บรูเนอร์เชื่อว่า พัฒนาการทางความคิดจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และขึ้นกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมากกว่าเกิดจากการพัฒนาภายในของอินทรีย์

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และทฤษฎีความรู้ความเข้าใจของบรูเนอร์สามารถใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กช่วยให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถจัดกิจกรรมและหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการเสริมสร้างพัฒนาการสติปัญญาของเด็กได้

จะเห็นได้ว่าเด็กปฐมวัยมีลักษณะเฉพาะของพัฒนาการทางสติปัญญา คือ เป็นวัยที่สามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของวัตถุและสถานที่ได้ มีทักษะในการใช้ภาษาอธิบายสิ่งต่าง ๆ มีความคิดคำนึง มีความตั้งใจที่ละอย่าง ไม่สามารถที่จะพิจารณาหลาย ๆ อย่าง ผสมกันได้ ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความคงตัวของสสาร ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ แบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ขั้น คือ ขั้นการใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor Stage) ขั้นเตรียมการ (Preoperational Stage) ขั้นเรียนรู้รูปธรรม (The Concrete Operation Stage) และขั้นเรียนรู้สิ่งที่นามธรรม (Formal Operation Stage) และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ จัดลำดับขั้นโครงสร้างของสติปัญญาออกเป็น 3 ขั้น คือ ขั้นการกระทำ (Enactive representation) ขั้นคิด

จินตนาการหรือสร้างมโนภาพ (Iconic representation) และขั้นใช้สัญลักษณ์และคิดรวบยอด (Symbolic representation) ซึ่งนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ทางความคิดเชิงเหตุผลให้กับเด็กปฐมวัย

แนวทางส่งเสริมการคิดเชิงเหตุผล

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2540, หน้า 40-41) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลของเด็กปฐมวัย มีหลายวิธีที่ได้แก่

1) การแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาต้องเริ่มที่ครูเป็นผู้จัดตั้งปัญหาขึ้น อาจเป็นคำถามกรณีตัวอย่าง เป็นต้น ครูใช้สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างประเด็นปัญหาให้เด็กคิดและหาข้อสรุป

2) การใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เป็นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เด็กอาจมีการทดลอง ตั้งสมมุติฐาน และทดสอบงานที่ทำจนครบวงจร เช่น ให้เด็กได้เรียนรู้ว่าต้นไม้งอกอย่างไร ด้วยการเพาะเมล็ดถั่วงอกแล้วติดตามการงอก เป็นต้น

3) ใช้หลักการสืบค้น เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ที่พยายามให้เด็กได้ค้นหาคำตอบต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การเล่นตัวต่อเป็นรูปที่ครูกำหนดจากอุปกรณ์หลาย ๆ ชนิด

4) การใช้ทักษะกระบวนการ เป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นการสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบการจัดประเภท การสื่อสาร การถ่ายโยง การสรุป โดยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง

กิลฟอร์ด และ ฮอฟเนอร์ (Guilford & Hoepfner, 1971 อ้างถึงใน รัตนา นิสภกุล, 2550, หน้า 17) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาบุคคลให้มีความสามารถในการให้เหตุผลต้องเริ่มจากการส่งเสริมให้บุคคลคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนควรจัดทำและเป็นสิ่งที่สามารถฝึกได้โดยสอนควบคู่กับเนื้อหาวิชาปกติหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสม เนื่องจากความสามารถในการคิดและการให้เหตุผลเป็นทักษะที่ต้องใช้การฝึกและฝึกจากประสบการณ์ที่หลากหลาย และควรได้รับการฝึกอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาความสามารถในการคิดและการใช้เหตุผล ควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีส่วนร่วมและแสดงพฤติกรรมในการสืบค้น คาดการณ์ ค้นหาวิธีการพิสูจน์สังเกตรูปแบบ ชี้แจงเหตุผลของแนวคิดโดยการอธิบายรูปแบบ แสดงด้วยภาพหรือจำลองแบบและตอบคำถามต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการคิดการสร้างข้อคาดเดา การกำหนดรูปแบบและอธิบาย ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลเกี่ยวกับสถานการณ์

โรแวน และ มอร์โรว์ (Rowan & Morrow. 1993 อ้างถึงใน รัตนา นิสภกุล, 2550, หน้า 17) ให้ข้อคิดว่า บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ครูต้องจัดบรรยากาศที่แสดงให้นักเรียนเห็นว่า การใช้เหตุผลเป็นสิ่งสำคัญกว่าการได้เพียงคำตอบที่ถูกต้อง บรรยากาศในชั้นเรียนต้องไม่

ทำให้นักเรียนรู้สึกหวาดกลัว เป็นบรรยากาศที่สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้พูด อธิบายและแสดงเหตุผลของแนวคิด ไตรกระทำและสรุปพร้อมทั้งแสดงการยืนยันข้อสรุปของแนวคิดนั้นๆ

จากแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงเหตุผลนั้นสรุปได้ว่า พัฒนาการด้านการคิดของเด็กนั้นควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่เล็ก ควรส่งเสริมการคิดอย่างค่อยเป็นค่อยไป ควรให้เด็กได้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ โดยเด็กได้ลงมือกระทำตามความสนใจ ทำให้เด็กเกิดการสังเกต จำแนก เปรียบเทียบค้นคว้า ทดลอง รวมถึงการแก้ปัญหาด้วยตัวเด็กเอง และเพื่อนำไปสู่การคิดเชิงเหตุผลของเด็กต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

จิตรภรณ์ พัฒนาศิริ (2534) ศึกษาวิจัย เรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคม ของเด็กปฐมวัยในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี”

1) วิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดาในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา พบว่า มารดาสามารถอบรมเลี้ยงดูลูกในด้านสังคมได้ดีที่สุด รองลงมาคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญา

2) พัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมของเด็กเมื่อเรียงจากลำดับมากไปหา น้อย พบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมในด้าน การรับประทานอาหาร ด้วยช้อนมากที่สุด (ร้อยละ 99.2) รองลงมาเด็กรู้จักชื่อจริงของตัวเอง (ร้อยละ 94.6) และเด็กมีพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมในด้านการใส่เสื้อได้เองน้อย ที่สุด (ร้อยละ 37.7)

3) ค่าความสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูของ มารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการกับพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและ สังคมของเด็ก พบ ว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูของมารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมมีความสัมพันธ์ในทาง บวกกับพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่วิธี การอบรมเลี้ยงดูของมารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และพัฒนาการรวมไม่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคม ของเด็ก ส่วนค่าความสัมพันธ์ภายในกลุ่มของวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา พบว่ามีความ สัมพันธ์ในทางบวกและมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ทั้งหมด

4) การเปรียบเทียบวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาเมื่อจำแนกตามระดับการ ศึกษาของมารดาพบว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการ

ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านพัฒนาการรวมแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบ คะแนนเฉลี่ย วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านพัฒนาการ รวมตามระดับการศึกษา ของมารดา พบว่ากลุ่มมารดาที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีคะแนนของวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริม พัฒนาการด้านสังคม ด้านสติปัญญา ด้านพัฒนาการรวมสูงกว่ากลุ่มของมารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้าน อารมณ์ไม่แตกต่างกัน

5) การเปรียบเทียบวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดา เมื่อจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมีวิธีการ อบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริม พัฒนาการด้านสังคม ด้านสติปัญญา และพัฒนาการรวมแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้าน สังคม ด้านสติปัญญา ด้านพัฒนาการรวมตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวพบว่า กลุ่มครอบครัวที่มีรายได้ระดับสูงจะมีคะแนนของวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ ส่งเสริม พัฒนาการด้านสังคม ด้านสติปัญญาและด้านพัฒนาการรวมสูงกว่ากลุ่มของครอบครัว ที่มีรายได้ต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ.05 แต่วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกัน

6) การเปรียบเทียบวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดา เมื่อจำแนกตามการ ประกอบอาชีพของมารดาพบว่า มารดาที่ประกอบอาชีพกับมารดาที่ไม่ได้ประกอบ อาชีพ (แม่บ้าน) มีวิธีการ อบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมแตกต่างกัน คือ คะแนนเฉลี่ยของวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของกลุ่มมารดาที่ ประกอบอาชีพสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (แม่บ้าน) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้าน อารมณ์ ด้านสติปัญญาและพัฒนาการรวมไม่แตกต่างกัน

7) การเปรียบเทียบพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมของเด็กในด้านระดับการศึกษา ของมารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว การประกอบอาชีพของ มารดา ลำดับการเกิดและ เพศของเด็ก พบว่า มารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกันเด็กจะมีพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมแตกต่างกัน คือ เด็กที่มา จากครอบครัวที่มีรายได้ปานกลาง มีพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมสูงกว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ใน ด้านเพศพบว่า เด็กหญิงมีพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมดีกว่า เด็กชายที่ระดับนัยสำคัญทาง สถิติ .01 แต่ไม่พบความแตกต่างของพัฒนาการด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมของ เด็กกับระดับการศึกษาของมารดา การประกอบอาชีพของมารดาและลำดับการเกิดของเด็ก

สุวรรณ ไชยธอน (2537) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลและภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการตั้งคำถาม” เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลและภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการตั้งคำถาม กับ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการสนทนาเล่าเรื่อง โดยการใช้กลุ่มตัวอย่าง 50 คน ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลจากการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการตั้งคำถามกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการสนทนาเล่าเรื่องมีการคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการตั้งคำถามมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลและภาษาสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการสนทนาเล่าเรื่อง

ปรมาภรณ์ กองม่วง (2541) ศึกษาเรื่อง “การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนายามเช้าเน้นสิ่งแวดล้อมในห้องถิ่น” เป็นการศึกษาเปรียบเทียบการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนายามเช้า เน้นสิ่งแวดล้อมในห้องถิ่นกับการสนทนาแบบปกติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 2 จำนวน 60 คน ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนายามเช้าเน้นสิ่งแวดล้อมในห้องถิ่นและสนทนายามเช้าแบบปกติก่อนและหลังทดลองมีการคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังจากการทดลองมีการคิดเชิงเหตุผลสูงกว่าก่อนการทดลอง แต่เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนายามเช้าเน้นสิ่งแวดล้อมในห้องถิ่นและสนทนายามเช้าแบบปกติมีผลต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สายทิพย์ ศรีแก้วทุม (2541) ศึกษาเรื่อง “การคิดอย่างมีเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์” ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดอย่างมีเหตุผลของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และแบบปกติ ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการทดลองพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์กับแบบปกติมีความสามารถการคิดอย่างมีเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 โดยเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถการคิดอย่างมีเหตุผลสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แบบปกติ

นวพร ทวีวิทย์ชาคริยะ (2541) ศึกษาเรื่อง “ความคิดเชิงเหตุผลเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติ” เป็นการศึกษาความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติ พบว่า

1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกันที่ $p = .000$ แสดงให้เห็นว่าภายหลังการทดลองเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติมีความคิดเชิงเหตุผลสูงขึ้น

2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p = .017$ แสดงให้เห็นว่าภายหลังการทดลองเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติมีความคิดเชิงเหตุผลสูงขึ้น

3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติมีความคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p = .000$ ซึ่งแสดงว่าวิธีการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีความคิดเชิงเหตุผลสูงกว่าการจัดประสบการณ์แบบปกติ

เสาวณีย์ อุ่นประเสริฐสุข (2546) ศึกษา เรื่อง “การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบเดินเรื่อง” เป็นการศึกษาการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบเดินเรื่องโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน ที่มีคะแนนการคิดเชิงเหตุผล 15 อันดับ สุดท้าย ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบเดินเรื่องมีการคิดเชิงเหตุผลทั้งในภาพรวมและจำแนกตามแบบการคิดคือการคิดแบบนิรนัยและการคิดแบบอุปนัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดวงเดือน มุลกลาง (2546) ศึกษาวิจัย เรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้าน บวก อำเภอสี จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้าน บวก อำเภอสี จังหวัดลำพูน ประชากร คือ ผู้ปกครองนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านบวก ผลการศึกษา พบว่าลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง 1) ด้านร่างกาย ผู้ปกครองให้ความสำคัญและดูแลเกี่ยวกับเรื่องอาหารและโภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม และการพักผ่อน ฝึกให้เด็กใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร การรักษาความสะอาดร่างกาย เครื่องแต่งกายและการขับถ่าย 2) ด้านอารมณ์และจิตใจ ผู้ปกครองและเด็กมีความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันกัน ผู้ปกครองสอนเด็กในเรื่องการควบคุมตนเองและให้โอกาสการตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการ ในการอบรมสั่งสอนผู้ปกครองใช้การเสริมแรง 3) ด้านสังคมและบุคลิกภาพ ผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องมารยาทและค่านิยมทางสังคม เด็กปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันที่อาศัยอยู่ใกล้กัน ผู้ปกครองให้การอบรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและบทบาทที่เหมาะสมตามเพศ 4) ด้านสติปัญญา ผู้ปกครองชี้แนะและส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้

ฝึกอ่าน เขียนจากหนังสือและปฏิสัมพันธ์ทางภาษากับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ส่งเสริมให้เด็กเล่นกับเพื่อนในวัยเดียวกันเพื่อการเรียนรู้ ฝึกให้เด็กทำงาน เช่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการทำงานบ้าน

ปียวรรณ สันชุมศรี (2547) ศึกษา เรื่อง “ความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดอบีโน” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดอบีโนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กนักเรียนชายและหญิง อายุ 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนวิชาการ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดอบีโนมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดอบีโนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติมีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดอบีโนมีค่าเฉลี่ยความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ

ลักขณา ซอบเสียง (2548) ศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ครอบครัวที่มีเด็กปฐมวัย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 277 ครอบครัว โดยแบ่งตามช่วงวัยเป็น ครอบครัวที่มีเด็กวัยทารกจำนวน 37 ครอบครัว ครอบครัวที่มีเด็กวัยเตาะแตะจำนวน 102 ครอบครัว และครอบครัวที่มีเด็กวัยก่อนเรียนจำนวน 138 ครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารก โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยการปฏิบัติด้านดูแลให้ได้รับความรักความอบอุ่นสูงสุด ด้านดูแลให้เกิดความสุขสบายกาย ด้านดูแลให้ลดความวิตกกังวล และด้านดูแลให้ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ส่วนการปฏิบัติด้านดูแลให้รู้จักการรอคอยอยู่ในระดับน้อย

บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยเตาะแตะ โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเล่นของเด็ก ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านการควบคุมร่างกายและการควบคุมตนเองของเด็ก และด้านโอกาสการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติด้านการเลียนแบบของเด็กอยู่ในระดับมาก

บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียน โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเลียนแบบของเด็ก ด้านการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติด้านการเล่นของเด็กอยู่ในระดับมาก

นภัสวรรณ ชื่นฤดี (2550) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาการพัฒนาสาระการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ที่เกิดจากการจัดประสบการณ์ โดยยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง ที่มุ่งให้เด็กเกิดคุณลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ คือ การบริโภคด้วยปัญญา การพึ่งพาตนเอง และการประหยัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนหญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 35 คน ของโรงเรียนอัสสัมชัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน สร้างพื้นฐานคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านการบริโภคด้วยปัญญา ด้านการพึ่งพาตนเอง และด้านการประหยัด

1) คุณลักษณะด้านการบริโภคด้วยปัญญา เด็กเลือกบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อตนเอง สามารถรับประทานอาหารไทย ขนมไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยได้ มีแนวคิดในการผลิตและบริโภคสิ่งที่ตนเองผลิต เป็นการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2) คุณลักษณะด้านการพึ่งพาตนเอง เด็กมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จนสำเร็จ ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่ทำกิจกรรม เก็บเครื่องมือ เครื่องใช้เข้าที่ที่ได้เรียบร้อยด้วยตนเองหลังการเล่น และการใช้งาน

3) คุณลักษณะด้านการประหยัด เด็กมีความระมัดระวังในการใช้สิ่ง - อุปกรณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการเสียหาย สามารถใช้วัสดุ - อุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น นำวัสดุมาประดิษฐ์ของใช้ได้ มีความพอประมาณในการกิน การใช้ซึ่งสาระการเรียนรู้ตามคุณลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียง เมื่อวิเคราะห์ด้วยกรอบของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สาระที่เกิดขึ้นครอบคลุมหลักสูตรส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการโดยองค์รวมทั้งทางด้านร่างกาย คือ ความ

แข็งแรง ความยืดหยุ่น การทำงานประสานสัมพันธ์กันของกล้ามเนื้อเล็ก - กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านจิตใจ - อารมณ์ เด็กเกิดความสุขในการปฏิบัติกิจกรรม การแสดงออกอย่างอิสระ ด้านสังคม เด็กเรียนรู้การทำงานกลุ่ม การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันบนวิถีทางประชาธิปไตยและการแบ่งปัน ประสบการณ์วิถีไทยของตนเอง ด้านสติปัญญา เด็กเกิดกระบวนการคิด พิจารณา ไตร่ตรอง เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างมีเหตุผล ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ ด้านคุณธรรม - จริยธรรม เด็กรู้จักโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อแบ่งปัน ชยัน อดทน และซื่อสัตย์ ซึ่งการเรียนรู้ที่กล่าวมานี้สามารถปูพื้นฐานได้ตั้งแต่ปฐมวัย โดยเริ่มจากสิ่งที่เด็กสามารถปฏิบัติได้ตามวัย การดูแลเอาใจใส่และความร่วมมือในการพัฒนาเด็กให้ดำเนินไปในเรื่องเดียวกันของครูและผู้ปกครอง และต้องส่งเสริมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

กานต์สุดา ประกาศวุฒิสาร (2551) ศึกษาเรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเด็กปฐมวัย : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลวุฒิสารศึกษาจังหวัดเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มประชากรที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 3 ของโรงเรียนอนุบาลวุฒิสารศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 67 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลายสื่อประกอบ และยึดตามการจัดกิจกรรม 6 กิจกรรม

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลวุฒิสารศึกษา จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3/1, 3/2 และ 3/3 แตกต่างกัน ซึ่งมีคะแนนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล 3 ทั้งหมด มีคะแนนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการในเรื่อง แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น ในด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม นอกจากนี้ผู้เรียนยังเกิดพัฒนาการครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะ

ศิริพรรณ เจริญใจ (2551) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ระดับปฐมวัยโดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ระดับปฐมวัยโดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านหนองจั่น อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 4 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคุณธรรมพื้นฐานในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ระดับปฐมวัย โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านการมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ พบว่า คะแนนการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ภทริยา จันทรเพ็ญ (2552) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับการปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็กปฐมวัย กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลแปลงประสิทธิ์ศรีนครินทร์” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองเด็กในระดับปฐมวัย 2) ศึกษาการปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เปรียบเทียบการปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็กปฐมวัยของผู้ปกครองที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน 4) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1-3 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนอนุบาลแปลงประสิทธิ์ศรีนครินทร์ จำนวน 208 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพทั่วไปของผู้ปกครองนักเรียน และแบบสอบถามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู คือ ชุดที่ 2 แบบสอบถามการปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และ Multiple regression แบบ Step wise

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนมีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากที่สุด จำแนกตามการอบรมเลี้ยงดูแบบมากกับน้อย พบว่า ส่วนใหญ่การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากที่สุด 2) กลุ่มตัวอย่างปลูกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมากเมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณเป็นด้านที่ปลูกฝังมากที่สุด

3) ผู้ปกครองที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผลที่แตกต่างกันมีการปลุกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมีการปลุกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ยกเว้นเงื่อนไขการปลุกฝังความมีคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปลุกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นตัวแปรสำคัญอันดับแรกที่สามารถทำนายการปลุกฝังการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงสุด

งานวิจัยในต่างประเทศ

ชิน ฮาและวอกเกอร์ไตร์ (Sinha and Walkerdine, 1975 อ้างถึงใน จ้างง วิบูลย์ศรี, 2536, หน้า 44-45) ได้ทำการ ทดลองเพื่อตรวจสอบ อิทธิพลของภาษาที่มีต่อการคิดเชิงเหตุผลเกี่ยวกับปริมาณคงที่ของ ของเหลว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เด็กอายุ 3 ปี 6 เดือน ถึง 7 ปี ในการทดลองครั้งนี้ใช้แบบทดสอบ หลายชุดในบรรดาแบบทดสอบต่างๆ ที่นำมาใช้นั้นมีแบบทดสอบอยู่ชุดหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับคำตรงข้าม คือ คำว่า มาก/น้อย กระบวนการทดสอบชุดนี้คือ ผู้นำได้นำตุ๊กตาไม้ขนาดใหญ กับตุ๊กตา สุนัขขนาดเล็กมาวางตรงหน้า พร้อมทั้งกล่าวว่า “นี่คือม้าตัวใหญ่ ม้าตัวนี้ชอบดื่มน้ำจำนวนมาก ๆ นี่คือน้องตัวเล็ก น้องตัวนี้ชอบดื่มน้ำจำนวนน้อยๆ” หลังจากนั้นก็ได้นำปีคเกอร์ขนาดมาตรฐาน สำหรับใส่น้ำส้มคั้น มาวางข้างหน้าตุ๊กตาทั้งสอง มาวางข้างหน้าตุ๊กตาทั้งสองโดยให้ปีคเกอร์สำหรับตุ๊กต้าม้าบรรจุน้ำส้มคั้น มากกว่าตุ๊กตาสุนัขต่อมาผู้ทำการทดลองจะเทน้ำส้มคั้นจากปีคเกอร์สำหรับตุ๊กตาสุนัขลงหลอดทดลอง ซึ่งขนาดแคบและสูงกว่า ในทำนองเดียวกันก็จะเทปีคเกอร์สำหรับม้าลงในปีคเกอร์ขนาดมาตรฐานอีกใบหนึ่งผลการทดลองปรากฏว่า ภาพที่ใช้ในการทดสอบให้เด็กเข้าใจสภาพข้อเท็จจริงมากกว่า สภาพตามที่ได้เห็นในขณะนั้นผู้วิจัย สรุปว่า ภาษาโดยทั่วไปมีส่วนช่วยให้เด็กเข้าใจหลักการเกี่ยวกับความคงที่ของสสารได้ง่ายขึ้น

เดนนี่ เซติโนกุลและ เซลเซอร์ (Denny, Zeytinoglu and Seizer, 1977 อ้างถึงใน จ้างง วิบูลย์ศรี, 2536, หน้า 43-44) ได้ทำการทดลองเพื่อฝึกเด็กอายุ 4 ปี ให้เข้าใจความคงที่ในเชิงปริมาณของสสารในการทดลองทั้งสองแบบนี้ผู้วิจัยได้ ใช้ถ้อยคำสำหรับอธิบายหลักการต่างๆ ให้เด็กทราบและก่อนทำการฝึกเด็กเหล่านั้นได้รับการทดสอบก่อนทุกคนหลังจากฝึกแล้ว 1 สัปดาห์ก็ทำการทดสอบหลังการฝึกอีกครั้งหนึ่งผลการทดสอบทั้งหมดปรากฏว่าเด็กที่ได้รับการอธิบายด้วยถ้อยคำสามารถที่จะเข้าใจความคงที่ในเชิงปริมาณของสสารได้ดีกว่าเด็กอื่นซึ่งไม่ได้รับการอธิบายด้วยถ้อยคำ

วิลเลียม และรีไมล์ (Williams and Remires, 1979 อ้างถึงใน กมลทิพย์ ต่อติด, 2544, หน้า 6) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของภาษาที่มีต่อการคิดเชิงเหตุผลตามแนวทฤษฎีของ Piaget เกี่ยวกับการคงที่ของสสารในเชิงปริมาณ น้ำหนักและปริมาตร โดยได้เปรียบเทียบเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดาประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผากับเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดา ประกอบอาชีพอย่างอื่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเม็กซิกันอายุระหว่าง 6 - 9 ปี ในการเปรียบเทียบนั้นผู้วิจัยได้กำหนดให้เด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกันทั้งในด้านอายุ เพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมผลการวิจัย พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดาประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาสามารถเข้าใจความคงที่ในเชิงปริมาณของสสารประเภทอื่น ๆ และเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดาประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาไม่สามารถจะตอบคำถามเรื่องราวความคงที่ในเชิงปริมาณของสสารประเภทอื่นได้ดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดาประกอบอาชีพอย่างอื่นจากงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงเหตุผล สรุปได้ว่า การพัฒนาให้เด็กเกิดการคิดเชิงเหตุผลได้นั้นเด็กสามารถที่จะเรียนรู้โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นได้ฝึกให้เด็กได้มีทักษะในการคิดโดยใช้วิธีการสังเกต เปรียบเทียบและการให้เหตุผลในการสรุปความคิดต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อในการเชื่อมโยงประสบการณ์ และความคิดรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น